

Saša Savičić, dipl. pravnik

Gradanska energija u BiH

analiza i zapažanja o pravnom okviru u BiH

Stajališta izražena u ovom dokumentu isključiva su odgovornost autora i ne odražavaju nužno stajalište Fondacije Heinrich Boell, Ureda u Sarajevu i RESET – Centar za održivu energetska tranziciju

Ovaj materijal je licenciran Creative Commons licencom CC-BY-SA: navođenje autorstva, dijeljenje pod istim uslovima. Objašnjenje licence može se naći na: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/de/>

Sadržaj

Referentni dokument/i.	2
Skraćenice.	3
1. UVOD5
2. GRAĐANSKA ENERGIJA – ANALIZA7
2.1 Građanska energija – koncept i instituti.	8
2.1.1 Direktiva 2018/2001	8
2.1.2 Direktiva 2019/944.	9
2.1.3 Republika Srpska	12
2.1.4 Federacija BiH	14
2.1.5 Brčko distrikt BiH	17
2.2 Građanska energija – postupci, prava, dužnosti	20
2.2.1 Direktiva 2018/2001	20
2.2.2 Republika Srpska	22
2.2.3 Federacija BiH	26
2.2.4 Brčko Distrikt.	31
2.3 Građanska energija – podsticajne mjere.	35
2.3.1 Direktiva 2018/2001	35
2.3.2 Republika Srpska	36
2.3.3 Federacija BiH	41
2.3.4 Brčko distrikt BiH	44
3. ZAKLJUČAK I PREPORUKE	47
Prilog - Podzakonski akti za provođenje zakona o OIE u BiH	49

Referentni dokument/i:

Evropska unija (za potrebe ove analize korišten je prevod na hrvatski jezik sa službene stranice EU)	Direktiva 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora (Službeni list Europske unije , HR L 328/2018) CELEX broj: 32018L2001	Ugovor o funkcionisanju Evropske unije (Treći dio: Politike i unutrašnje djelovanje Unije, Naslov VII- Zajednički propisi o konkurenciji, oporezivanju i usklađivanju zakonodavstva, Glava 3, Usklađivanje zakonodavstva član 114; Naslov XX: Životna sredina, čl. 191. i 192. i Naslov XXI: Energetika, član 194.) Direktiva 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU (Službeni list Europske unije , HR L 158/2019). CELEX:32019L0944
Republika Srpska	Zakon o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22)	Zakon o električnoj energiji ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 68/20) Zakon o energetskej efikasnosti ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 59/13) Zakon o energetici ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 49/09)
Federacija BiH	Nacrt Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije	Nacrt Zakona o električnoj energiji Federacije BiH Nacrt Zakon o energiji i regulaciji energetskej djelatnosti u Federaciji BiH Zakon o energijskoj efikasnosti Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH, broj 22/17)
Brčko Distrikt BiH	Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22)	Zakon o električnoj energiji ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 27/21) Zakon o energetskej efikasnosti u Brčko Distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 25/22)

Skraćenice

BiH – Bosna i Hercegovina

FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine

RS – Republika Srpska

EU – Evropska unija

OIE – obnovljivi izvori energije

OIEiEK – obnovljivi izvori energije i efikasna kogeneracija

EE – energetska efikasnost

GE – građanska energija

ZOIE/ZOE – zajednice obnovljivih izvora energije/zajednice obnovljive energije

EZG – energetske zajednice građana

1. UVOD

Energetska tranzicija, zelena tranzicija, pa čak i zelena revolucija...termini su koji se sve više koriste da bi označili promjene koje su već uveliko zacrtane u novim modelima funkcionisanja energetskeg sistema.

Decentralizovani sistemi za proizvodnju energije i nove tehnologije za njihovo korišćenje nude građanima nove mogućnosti aktivnog uključivanja u novu energetske stvarnost. Ovakvi modeli imaju potencijal za rast korišćenja lokalnih izvora energije, veću sigurnost i stabilnost snabdijevanja, diverzifikaciju energetske izvora, održivost energetske proizvodnje, smanjenje gubitaka u prenosu i distribuciji energije i kreiranje novi radnih mjesta i razvoja ekonomije.

Evropska unija se svojim novim direktivama o obnovljivim izvorima energije i unutrašnjem tržištu električne energije¹ opredijelila za razvoj građanske energije, odnosno razvoj novih proizvođača energije: kupaca- proizvođača, zajednica OIE i energetske zajednice građana.

Ministarski savjet Energetske zajednice je u novembru 2021. godine dopunio ankes Ugovora o osnivanju Energetske zajednice inkorporirajući u njega i nove direktive o obnovljivim izvorima energije i unutrašnjem tržištu električne energije,² a

Bosna i Hercegovina je svojim članstvom u Energetskoj zajednici preuzela obavezu transpozicije i implementacije važećeg energetskeg acquis-a.

Sa aspekta ocjene napretka u implementaciji, Godišnji izvještaj Sekretarijata Energetske zajednice, od 1. novembra 2021. godine, pokazuje da je BiH ostvarila učinak od 48% u implementaciji u sektoru obnovljive energije, što je ocijenjeno kao umjeren napredak.³ Za očekivati je da će godišnji izvještaj iz 2022. godine biti bolji, jer će morati uobziriti novousvojeni pravni okvir u BiH koji je usklađivan sa novim direktivama u sektoru OIE i električne energije.

Naime, u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH, su u martu, odnosno julu 2022. godine, stupili na snagu zakoni⁴ kojima se uređuju planiranje, promovisanje i podsticanje proizvodnje i potrošnje energije iz obnovljivih izvora, tehnologije za korišćenje

1 Direktiva 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora; Direktiva 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU.

2 <https://www.energy-community.org/events/2021/11/MC.html>

3 <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2021/11/15.html>

4 Zakon o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22); Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

obnovljivih izvora energije, sertifikovanje proizvodnih postrojenja, mjere podsticaja, sprovođenje sistema podsticanja proizvodnje, proizvodnja električne energije od strane kupaca-proizvođača, način vođenja registra projekata i postrojenja i druga pitanja od značaja za ovu oblast.

Veoma slično pravno regulisanje je izvršeno i u Federaciji BiH u ovoj oblasti, ali proces usvajanja novog Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije je u fazi izrade prijedloga zakona, nakon usvajanja nacрта zakona i okončane javne rasprave, te se njegovo usvajanje i stupanje na snagu očekuje do kraja tekuće 2022. godine.

Cilj sva tri zakona o OIE u BiH, odnosno o OIEiEK je stimulisanje proizvodnje električne i toplotne energije iz obnovljivih izvora energije i upotreba energije iz obnovljivih izvora u transportu, radi potrošnje na domaćem tržištu i povećanja udjela u bruto finalnoj potrošnji energije, te obezbjeđenje razvoja podsticajnih mehanizama, regulatornog okvira i tehničke infrastrukture za obnovljive izvore energije.

Direktiva 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora, između ostalog, ima u fokusu veće korišćenje obnovljivih izvora energije s ciljem stvaranja uslova za održivi razvoj i unapređenje zaštite životne sredine, reformu sistema podsticaja (podsticajne mjere moraju biti ekonomičnije, odnosno trebaju biti zasnovane na tržišnim principima) i razvoj samosnabdijevanja, kupaca-proizvođača i zajednica OIE.

Cilj ove analize je da pokaže u kojoj mjeri je pravni okvir za OIE u BiH izgradio uslove za razvoj građanske energije, kao novog modela za razvoj energetskog sektora u Evropskoj uniji, ali i kod nas. ■■

2. GRAĐANSKA ENERGIJA – ANALIZA

Pravni okvir Evropske unije o OIE će nam u ovoj analizi poslužiti kao prizma kroz koju ćemo propustiti pravni okvir za OIE u BiH (Republika Srpska, Federacija BiH i Brčko distrikt BiH), stalno držeći fokus na GRAĐANSKOJ ENERGIJI (GE) i analizi na nekoliko nivoa:

- građanska energija - koncept i instituti
- građanska energija – postupci, prava, dužnosti
- građanska energija – podsticajne mjere

Analiza ravnopravno posmatra sve zakonske tekstove o OIE u BiH iz 2022. godine, bez obzira što je u Federaciji BiH ovaj zakon usvojen u nacrtu, tim više se nadajući da ćemo i ovom analizom skromno doprinijeti boljem prijedlogu zakona.⁵ Pored toga se za potrebe ove analize koja se odnosi na Federaciju BiH uzima i razmatra Nacrt Zakona o električnoj energiji FBiH i Nacrt Zakona o energiji i regulaciji energetske djelatnosti u FBiH, iz juna 2022. godine, sve iz razloga kako bi se obuhvatile najnovije tendencije i pravna regulisanja građanske energije kod nas.

ZAPAŽANJE: Evidentno je i da jedino novi Zakon o obnovljivim izvorima energije Republike Srpske, u svom nazivu, pa ni u razradi predmeta zakona, nema efikasnu kogeneraciju, kao jedan od fokusa većeg stepena iskorištenja primarne energije iz OIE. Znajući da je ranijim zakonom o OIE,⁶ koji je stavljen van snage, efikasna kogeneracija bila dio i naslova i sadržaja zakona, te da Direktiva 2018/2001 ukazuje na potrebu iskorištavanja energije i u efikasnim kogenerativnim postrojenjima, ostaje obaveza da se u budućnosti efikasnoj kogeneraciji posveti dužna pažnja.

Ova analiza nema ambicija da obuhvati sve mogućnosti i probleme u oblasti građanske energije, ali pokušava da razumije strukturu, put, korake, da odagna neke strahove i doprinese razvoju ovog koncepta u Bosni i Hercegovini.

⁵ Zakon o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22); Nacrt Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije; Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 22/22)

⁶ Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 39/13, 108/13, 79/15 i 26/19)

2.1 Građanska energija – koncept i instituti

Građani se uključuju u energetske sektor, ne samo kao krajni kupci ili potrošači – to bi mogao biti jedan od kraćih opisa cijelog niza mogućnosti i aktivnosti koji se pružaju građanima u novom definisanju otvorenog, demokratskog i inkluzivnog energetskeg sektora. Aktivno uključivanje građana u energetske projekte primarno teži da razvije njihovu energetske nezavisnost, inovativnost u pristupu i formama uključivanja na tržištu, podstakne razvoj novih usluga i tehnologije, ali i da doprinese borbi protiv energetske siromaštva i klimatskih promjena, na lokalnom i globalnom nivou.

Evropska unija je prepoznala potencijal građanske energije donošenjem pravnog okvira koji definiše načine uključivanja građana u energetske sektor i doprinos ostvarivanju zacrtanih ciljeva o klimatski neutralnoj Evropi. Okosnica ovog pravnog okvira su dvije nove direktive, ali ovaj rad će se mnogo više koncentrisati na smjernice i obaveze koje proizlaze iz direktive o promociji upotrebe energije iz OIE, iz prostog razloga što je ova direktiva već dio Paketa čiste energije koji je usvojila Energetska zajednica⁷, a direktiva o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije, još uvijek nije:

- Direktiva 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora⁸
- Direktiva 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU⁹

2.1.1 Direktiva 2018/2001

Direktiva 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora definiše nove institute iz oblasti građanske energije:¹⁰

- **potrošač vlastite obnovljive energije** znači krajnji korisnik koji djeluje u svojim prostorima smještenima unutar ograničenog područja ili, ako mu to dopuste države članice, u drugim prostorima, koji proizvodi električnu energiju iz obnovljivih izvora za vlastitu potrošnju ili skladišti ili prodaje električnu energiju iz obnovljivih izvora koju je sam proizveo, uz uvjet da potrošačima vlastite energije iz obnovljivih izvora koji nisu kućanstva te aktivnosti ne čine njihovu glavnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost.
- **potrošači vlastite obnovljive energije koji djeluju zajednički** znači skupina koja se sastoji od barem dva potrošača vlastite obnovljive energije koji djeluju zajednički (za koje vrijede ista pravila kao za potrošače vlastite obnovljive energije¹¹), koji su smješteni u istoj zgradi ili stambenom kompleksu.
- **zajednica obnovljive energije (ZOE)** znači pravni subjekt:
 - (a) koji je, u skladu s primjenjivim nacionalnim pravom, utemeljen na otvorenom i dobrovoljnom sudjelovanju, neovisan i pod stvarnim nadzorom dioničara ili članova smještenih u blizini projekata energije iz obnovljivih izvora kojih je taj pravni subjekt vlasnik ili ih on razvija;
 - (b) čiji su dioničari ili članovi fizičke osobe, MSP-i¹² ili lokalna tijela, uključujući općine;

7 <https://www.energy-community.org/>

8 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=LV>

9 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0944&from=SV>

10 Član 2. tačka 14. Dir. 2018/2001

11 U skladu sa članom 2. tačka 14. Dir. 2018/2001

12 MSP - znači mikropoduzeće, malo ili srednje poduzeće - Preporuka Komisije od 6. svibnja 2003. o definiciji mikropoduzeća te malih i srednjih poduzeća (SL L 124, 20.5.2003., str. 36.). U skladu s članom 1. Priloga Preporuke, status MSP-ova zavisi u prvom redu o ekonomskoj djelatnosti subjekta, bez obzira na njegov pravni oblik. Stoga MSP-ovi mogu biti i samozaposlene osobe i porodična poduzeća koja se bave preduzetništvom ili drugim djelatnostima te partnerstva ili udruženja koja se redovno bave ekonomskom djelatnošću. Sve djelatnosti kojima se roba ili usluge nude na određenom tržištu u načelu su ekonomske djelatnosti. (Vodič za korisnike o definiciji malih i srednjih poduzeća. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije, 2020).

- (c) čija je prvotna svrha pružiti okolišnu, gospodarsku ili socijalnu korist zajednice za svoje dioničare ili članove ili za lokalna područja na kojima djeluje, a ne financijska dobit.

Da ne bi bilo zabune oko toga da li MSP-i kao dioničari/članovi ZOE mogu ili ne mogu obavljati neku energetska djelatnost kao pretežnu djelatnost (glavnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost), ovu definiciju ZOE treba posmatrati u vezi sa tačkom 1. člana 22. u kojoj se kao članovi ZOE ravnopravno posmatraju i privatna preduzeća - pod uvjetom da njihovo sudjelovanje nije njihova primarna komercijalna ili profesionalna djelatnost.

2.1.2 Direktiva 2019/944

Direktiva 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU, konceptu građanske energije dodaje i ove institute:

- **aktivni kupac**¹³ znači krajnji kupac ili skupina krajnjih kupaca koji djeluju zajedno i koji troše ili skladište električnu energiju proizvedenu u vlastitom prostoru smještenom unutar definiranih granica ili ako države članice to dopuštaju, u drugom prostoru ili koji prodaju električnu energiju koju sami proizvode ili sudjeluju u programima fleksibilnosti ili energetske učinkovitosti, uz uvjet da te djelatnosti nisu njihova primarna trgovačka ili profesionalna djelatnost;¹⁴
- **energetska zajednica građana**¹⁵ znači pravni subjekt:
 - (a) koji se temelji na dobrovoljnom i otvorenom sudjelovanju te je pod stvarnom kontrolom članova ili vlasnika udjela koji su fizičke osobe, lokalna tijela, uključujući općine, ili mala poduzeća,¹⁶
 - (b) čija je primarna svrha pružanje okolišne, gospodarske ili socijalne koristi svojim članovima ili vlasnicima udjela ili lokalnim područjima na kojima djeluje, a ne stvaranje financijske dobiti, i

13 Član 2. tačka 8. Dir. 2019/944

14 Član 15. Dir. 2019/944 Aktivni kupci: 1. Države članice osiguravaju da krajnji kupci imaju pravo djelovati kao aktivni kupci, a da ne podliježu nerazmjernim ili diskriminacijskim tehničkim zahtjevima, administrativnim zahtjevima, postupcima ni naknadama uključujući naknade za mrežu koje ne odražavaju troškove. 2. Države članice osiguravaju da aktivni kupci: (a) imaju pravo djelovati izravno ili putem agregiranja; (b) imaju pravo prodavati električnu energiju koju sami proizvedu, uključujući putem ugovora o kupnji energije; (c) imaju pravo sudjelovati u programima fleksibilnosti i energetske učinkovitosti; (d) imaju pravo trećoj strani delegirati upravljanje postrojenjima potrebnima za njihove djelatnosti, uključujući postavljanje, rad, obradu podataka i održavanje, a da se ta treća strana ne smatra aktivnim kupcem. (e) podliježu naknadama za mrežu koje odražavaju troškove, transparentne su i nediskriminacijske te zasebno iskazuju za električnu energiju koja je predana u mrežu i električnu energiju koja je potrošena iz mreže, u skladu s člankom 59. stavkom 9. ove Direktive i člankom 18. Uredbe (EU) 2019/943, osiguravajući odgovarajući i uravnotežen doprinos raspodjeli ukupnih troškova sustava; (f) financijski su odgovorni za neravnoteže koje uzrokuju u elektroenergetskom sustavu; i u tom su smislu oni subjekti odgovorni za odstupanja ili svoju odgovornost za odstupanja delegiraju u skladu s člankom 5. Uredbe (EU) 2019/943. 3. Države članice u svojim nacionalnim pravima mogu imati različite odredbe primjenjive na pojedinačne krajnje kupce i one koji djeluju zajedno, pod uvjetom da se sva prava i obveze iz ovog članka primjenjuju na sve aktivne kupce. Svaka razlika u postupanju prema aktivnim kupcima koji djeluju zajedno mora biti razmjerno i propisno opravdano. 4. Države članice koje imaju postojeće programe kojima se zasebno ne iskazuje električna energija koja je predana u mrežu i električna energija koja je potrošena iz mreže, ne dodjeljuju nova prava u okviru tih programa nakon 31. prosinca 2023. U svakom slučaju kupci koji podliježu postojećim programima imaju mogućnost u svakom trenutku odabrati novi sustav obračuna zasebno za električnu energiju koja je predana u mrežu i električnu energiju koja je potrošena iz mreže kao osnovu za izračun naknada za mrežu. 5. Države članice osiguravaju da aktivni kupci koji imaju u vlasništvu postrojenje za skladištenje energije: (a) imaju pravo na priključenje na mrežu u razumnom roku nakon podnošenja zahtjeva ako su ispunjeni svi potrebni uvjeti kao što je odgovornost za uravnoteženje i odgovarajuće mjerenje; (b) ne podliježu dvostrukim naknadama, uključujući naknade za mrežu, za uskladištenu električnu energiju koja ostaje unutar njihova prostora ili za pružanje usluga fleksibilnosti operatorima sustava; (c) ne podliježu nerazmjernim zahtjevima ili naknadama za licenciranje; (d) smiju pružati nekoliko usluga istodobno ako je to tehnički izvedivo.

15 Član 2. tačka 11. Dir. 2019/944

16 "malo poduzeće" znači poduzeće koje zapošljava manje od 50 osoba i čiji godišnji promet i/ili ukupna godišnja bilanca ne prelazi 10 milijuna EUR. Član 2. tačka 7. Dir. 2019/944

- (c) koji može sudjelovati u proizvodnji, među ostalim iz obnovljivih izvora, distribuciji, opskrbi, potrošnji, agregiranju, skladištenju energije, uslugama energetske učinkovitosti ili uslugama punjenja za električna vozila ili pružati druge usluge svojim članovima ili vlasnicima udjela,¹⁷

U Preambuli (43) Dir. 2019/944, *dodatno se objašnjava da se ovom direktivom nastoji priznati određene kategorije građanskih inicijativa za energiju na europskoj razini kao "energetske zajednice građana" kako bi im se omogućio poticajni okvir, pošteno postupanje, jednaki uvjeti i jasno definiran skup prava i obveza. Kupcima iz kategorije kućanstvo potrebno je dopustiti da dobrovoljno sudjeluju u inicijativama za energiju zajednice te da ih napuste bez gubitka pristupa mreži kojom upravlja inicijativa za energiju zajednice ili bez gubitka prava koja im pripadaju kao potrošačima. Pristup mreži energetske zajednice građana potrebno je omogućiti pod poštenim uvjetima i uvjetima koji odgovaraju troškovima.*

U vezi sa članstvom u EZG, u Preambuli (44) Dir. 2019/944 kaže sa da bi *članstvo u energetske zajednicama građana trebalo biti otvoreno za sve kategorije subjekata. Međutim ovlasti donošenja odluka u okviru energetske zajednice građana trebalo bi ograničiti na one članove ili vlasnike udjela koji nisu uključeni u komercijalne djelatnosti velikog opsega i za koje energetske sektor ne predstavlja glavno područje gospodarske aktivnosti...Države članice trebale bi moći osigurati da energetske zajednice građana budu subjekt bilo kojeg oblika, na primjer udruga, zadruga, partnerstvo, neprofitnu organizaciju ili malo ili srednje poduzeće, sve dok takav subjekt može, djelujući u svoje ime, izvršavati prava i podliježati obvezama.*

17 Član 16. Dir. 2019/944 Energetske zajednice građana: 1. Države članice uspostavljaju poticajan regulatorni okvir za energetske zajednice građana kojim se osigurava sljedeće: (a) sudjelovanje u energetske zajednici građana otvoreno je i dobrovoljno; (b) članovi ili vlasnici udjela energetske zajednice građana ovlašteni su napustiti zajednicu pri čemu se primjenjuje članak 12.; (c) članovi ili vlasnici udjela energetske zajednice građana ne gube prava i obveze koji im pripadaju kao kupcima iz kategorije kućanstvo ili aktivnim kupcima; (d) podložno primjerenoj naknadi kako ju je procijenilo regulatorno tijelo, relevantni operator distribucijskog sustava surađuje s energetske zajednicama građana kako bi se olakšao prijenos električne energije unutar energetske zajednice građana; (e) energetske zajednice građana podliježu nediskriminacijskom, poštenom, razmjernom i transparentnom postupku i naknadama, uključujući u pogledu registracije i licenciranja, kao i transparentnih i nediskriminacijskih naknada za mrežu u skladu s člankom 18. Uredbe (EU) 2019/943 te jamče da na odgovarajući i uravnotežen način doprinose raspodjeli ukupnih troškova sustava. 2. Države članice mogu u poticajnom regulatornom okviru omogućiti da energetske zajednice građana: (a) budu otvorene za prekogranično sudjelovanje; (b) budu ovlaštene imati u vlasništvu, uspostavljati, kupovati ili iznajmljivati distribucijske mreže te njima samostalno upravljati podložno uvjetima utvrđenima u stavku 4. ovog članka; (c) podliježu izuzećima predviđenima u članku 38. stavku 2. 3. Države članice u pogledu energetske zajednice građana osiguravaju: (a) da mogu pristupiti svim tržištima električne energije izravno ili putem agregiranja na nediskriminacijski način; (b) da se prema njima postupa na nediskriminacijski i razmjern način u pogledu njihovih aktivnosti, prava i obveza koje imaju kao krajnji kupci, proizvođači, opskrbljivači, operatori distribucijskih sustava ili sudionici na tržištu koji se bave agregiranjem; (c) da su financijski odgovorne za neravnoteže koje uzrokuju u elektroenergetskom sustavu, i u tom su smislu one subjekti odgovorni za odstupanja ili svoju odgovornost za odstupanja delegiraju u skladu s člankom 4. Uredbe (EU) 2019/943; (d) s obzirom na električnu energiju koju sami proizvedu, s energetske zajednicama građana postupa se kao s aktivnim kupcima u skladu s člankom 15. stavkom 2. točkom (e); (e) imaju pravo unutar energetske zajednice građana urediti dijeljenje električne energije koja je proizvedena u proizvodnim jedinicama koje su u vlasništvu zajednice, u skladu s drugim zahtjevima iz ovog članka i dok članovi zajednice zadržavaju prava i obveze krajnjih kupaca. Za potrebe prvog podstavka točke (e), dijeljenjem električne energije ne dovode se u pitanje primjenjive naknade za mrežu, tarife i pristojbe, u skladu s transparentnom analizom troškova i koristi distribuiranih energetske izvora koju izradi nadležno nacionalno tijelo. 4. Države članice mogu energetske zajednicama građana dodijeliti pravo upravljanja distribucijskim mrežama u njihovu području djelovanja te pravo utvrđivanja odgovarajućih postupaka, ne dovodeći u pitanje poglavlje IV. ili druga pravila i propise koji se primjenjuju na operatore distribucijskih sustava. Ako se takvo pravo dodijeli, države članice osiguravaju da energetske zajednice građana: (a) budu ovlaštene sklopiti sporazum o radu svoje mreže s relevantnim operatorom distribucijskog sustava ili operatorom prijenosnog sustava na koji je njihova mreža priključena; (b) podliježu odgovarajućim naknadama za mrežu na priključnim mjestima između svoje mreže i distribucijske mreže izvan energetske zajednice građana, a takve se naknade za mrežu zasebno iskazuju za električnu energiju koja je predana u distribucijsku mrežu i električnu energiju koja je potrošena iz distribucijske mreže izvan energetske zajednice građana, u skladu s člankom 59. stavkom 9.; (c) ne postupaju diskriminacijski ili štetno u pogledu kupaca koji ostanu priključeni na distribucijski sustav.

ZAPAŽANJE: Ako uporedimo dvije zajednice u okviru kojih je moguće ispoljavanje građanske inicijative za energiju, EZG sa ZOE, iz ove dvije pomenute direktive, možemo doći do sljedećih zaključaka:

- obje zajednice omogućavaju aktiviranje građanske energije, uz otvoreno i dobrovoljno učešće, ali i efektivnu kontrolu svojih članova nad zajednicom,
- EZG djeluje isključivo u sektoru električne energije (iako su zakoni o OIE u BiH i ZOE namijenili ovu ulogu isključivo u sektoru električne energije),
- obje imaju istu svrhu - pružanje ekološke, ekonomske ili socijalne koristi svojim članovima ili vlasnicima udjela ili lokalnim područjima na kojima djeluju, a ne stvaranje finansijske dobiti,
- EZG i ZOE mogu obavljati pružanje elektroenergetskih usluga kao djelatnosti, ravnopravno na tržištu i pod istim nediskriminativnim uslovima kao i drugi učesnici na tržištu registrovani za obavljanje određenih energetske djelatnosti, u skladu sa propisima za odgovarajuće djelatnosti,
- članstvo u obe zajednice je slično, bitno je da, pored ostalih, uključuju i fizičke osobe kao krajnje kupce ili potrošače, ali je EZG ograničena na mala preduzeća, dok ZOE dopušta učešće i preduzeća iz kategorije srednjih (mikro preduzeća se podrazumijevaju kod obe zajednice); ZOE ovo učešće MSP u članstvu uslovljava da im to nije glavna komercijalna ili profesionalna djelatnost, dok EZG nema ovako eksplicitan uslov, ali postoji preporuka – istina samo u Preambuli (44) Dir. 2019/944 - da se ovlaštenja za donošenje odluka u okviru EZG ograniči samo na one članove ili vlasnike udjela koji nisu uključeni u komercijalne djelatnosti velikog obima i za koje energetske sektor ne predstavlja glavno područje ekonomske aktivnosti,
- jedna od osnovnih razlika je i to da su ZOE isključivo vezane za OIE, dok EZG može da funkcioniše na proizvodnji električne energije i iz drugih izvora energije,
- EZG može postati operator distributivnog sistema ili u okviru opšteg režima ili kao "operator zatvorenog distributivnog sistema, za razliku od ZOE za koje nije predviđeno obavljanje ovakve djelatnosti,
- organizovanje EZG, za razliku od ZOE, se u propisima prepoznaje kao posebna elektroenergetska djelatnost.¹⁸

18 Član 9. stav 1. tačka h) Nacrta zakona o električnoj energiji Federacije BiH
 Član 4. Zakona o tržištu električne energije Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 111/21): *Energetske djelatnosti, Članak 4. (1) Energetske djelatnosti (u daljnjem tekstu: elektroenergetske djelatnosti), u smislu ovoga Zakona, su:*
 1. proizvodnja električne energije
 2. prijenos električne energije
 3. distribucija električne energije
 4. organiziranje tržišta električne energije
 5. opskrba električnom energijom
 6. agregiranje
 7. trgovina električnom energijom
 8. skladištenje energije
9. organiziranje energetske zajednice građana
 10. operator zatvorenog distribucijskog sustava.
 (2) Elektroenergetske djelatnosti obavljaju se kao javne usluge i kao tržišne djelatnosti.
 (3) Pravne i fizičke osobe mogu obavljati elektroenergetske djelatnosti samo na temelju rješenja kojim se dozvoljava obavljanje te djelatnosti (u daljnjem tekstu: dozvola) sukladno zakonu kojim se uređuje energetske sektor, osim ako drukčije nije propisano ovim Zakonom...

2.1.3 Republika Srpska

Republika Srpska je svojim novim zakonom o OIE iz 2022. godine¹⁹ uredila planiranje i podsticanje proizvodnje i potrošnje energije iz obnovljivih izvora, tehnologije za korišćenje obnovljivih izvora energije, sertifikovanje proizvodnih postrojenja, mjere podsticaja, sprovođenje sistema podsticanja proizvodnje, proizvodnju električne energije od strane kupaca-proizvođača pojedinačno ili u okviru zajednica, način vođenja registra i druga pitanja od značaja za ovu oblast.²⁰

Cilj ovog zakona je stimulisanje proizvodnje električne i toplotne energije iz obnovljivih izvora energije i upotreba energije iz obnovljivih izvora u transportu, radi potrošnje na domaćem tržištu i povećanja udjela u bruto finalnoj potrošnji energije, te obezbjeđenje razvoja podsticajnih mehanizama, regulatornog okvira i tehničke infrastrukture za obnovljive izvore energije.²¹

ZAPAŽANJE: Istina naziv zakona je promijenjen. Iz naziva je ispuštena efikasna kogeneracija.²² Imajući u vidu obaveze iz direktiva o OIE i energetske efikasnosti, proizlazi da su Federacija BiH i Brčko distrikt BiH našli razloge da zadrže i regulaciju efikasne kogeneracije u svojim zakonima o OIE i EK.²³

Što se tiče građanske energije, novi Zakon o OIE u Republici Srpskoj je uredio definicije instituta od značaja za razvoj građanske energije:

- **kupac-proizvođač električne energije iz obnovljivih izvora energije označava krajnjeg kupca, koji djeluje u okviru svojih prostorija smještenih unutar ograničenih područja i koji proizvodi električnu energiju iz obnovljivih izvora energije za vlastitu potrošnju, odnosno koji može skladištiti ili prodavati električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora energije koju je sam proizveo, pri čemu za kupce koji ne pripadaju kategoriji domaćinstva te aktivnosti ne predstavljaju njihovu glavnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost.**²⁴
- **kupci-proizvođači električne energije iz obnovljivih izvora energije koji djeluju zajednički označavaju grupu koja se sastoji od najmanje dva kupca-proizvođača električne energije iz obnovljivih izvora energije koji djeluju zajednički u skladu sa definicijom kupac-proizvođač, a koji su smješteni u istoj zgradi ili stambenom kompleksu.**²⁵

19 Zakon o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

20 Član 1. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

21 Član 2. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

22 Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 39/13, 108/13, 79/15 i 26/19).

23 Direktiva 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora upućuje na Direktivu 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. oktobra 2012. o energetske efikasnosti, izmjeni Direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju izvan snage Direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ, prema kojoj "kogeneracija" znači istodobnu proizvodnju toplinske i električne ili mehaničke energije u istom postupku (čl.1.(30)), a "visokoučinkovita (efikasna) kogeneracija" znači kogeneraciju koja ... ispunjava sljedeće kriterije: kogeneracijskom proizvodnjom iz kogeneracijskih jedinica osiguravaju se uštede primarne energije, izračunate u skladu sa ovom direktivom, od najmanje 10 % u odnosu na referentne vrijednosti za odvojenu proizvodnju toplinske i električne energije i proizvodnja iz malih kogeneracijskih i mikrokogeneracijskih jedinica kojom se osiguravaju uštede primarne energije i koja se može ubrojiti u visokoučinkovitu kogeneraciju (Prilog II (a)). Države članice donose politike kojima se potiče da se na lokalnoj i regionalnoj razini vodi računa o mogućnostima uporabe učinkovitih sustava grijanja i hlađenja, posebno onih temeljenih na visokoučinkovitoj kogeneraciji. U obzir se uzima potencijal za razvoj lokalnih i regionalnih tržišta toplinske energije (čl.14.(2)).

Države članice osiguravaju da je sva raspoloživa potpora kogeneraciji uvjetovana time da je proizvedena električna energija podrijetlom iz visokoučinkovite kogeneracije i da se otpadna toplotina učinkovito upotrebljava za ostvarivanje ušteda primarne energije. Javna potpora kogeneraciji, proizvodnji centraliziranog grijanja i mrežama za centralizirano grijanje prema potrebi podliježe pravilima o državnim potporama (čl.14.(11)).

24 Član 3. stav 1. tačka 3. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

25 Član 3. stav 1. tačka 4. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

ZAPAŽANJE: Proizlazi da kupci-proizvođači, odnosno kupci proizvođači električne energije iz OIE koji djeluju zajednički, mogu biti, osim kupaca iz kategorije domaćinstva, svi drugi krajnji kupci (bez ograničenja po vrsti ili obliku organizovanja ili veličini), uz uslov da *te aktivnosti ne predstavljaju njihovu glavnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost.*

zajednica obnovljive energije je pravno lice osnovano u skladu sa propisima, s ciljem korišćenja obnovljivih izvora energije za proizvodnju električne energije prvenstveno radi zadovoljenja energetske potrebe članova Zajednice, na način koji podrazumijeva ekološke, ekonomske i socijalne koristi za članove Zajednice i za društvo.

Rad Zajednice zasniva se na otvorenom i dobrovoljnom učešću njenih članova koji imaju prebivalište ili sjedište u opštini na kojoj se izvodi projekat ili u opštini čija se teritorija graniči sa teritorijom opštine na kojoj se izvodi projekat.

Član Zajednice može biti fizičko ili pravno lice, javna preduzeća i institucije, uključujući i jedinice lokalne samouprave.

Malo i srednje preduzeće ili preduzetnik može biti član Zajednice pod uslovom da proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora ne predstavlja njegovu pretežnu (osnovnu) djelatnost.²⁶

ZAPAŽANJE: Kod ZOE bitan je otvoren i dobrovoljan pristup njenih članova - *koji imaju prebivalište ili sjedište u opštini na kojoj se izvodi projekat ili u opštini čija se teritorija graniči sa teritorijom opštine na kojoj se izvodi projekat (teritorijalno ograničenje), ali postoji sloboda u izboru pravne forme ZOE kao pravnog lica (zadruga, privredno društvo, udruženje građana, fondacija i druge forme pravnih lica - bez ograničenja).*

Bitno je istaći i da član ZOE pored bilo kojeg fizičkog ili pravnog lica ili institucije (republičke ili lokalne – bez ograničenja)²⁷ ili jedinice lokalne samouprave, to može biti i javno preduzeće,²⁸ što je novina u odnosu na Dir. 2018/2001. Član može biti i malo i srednje preduzeće²⁹ ili preduzetnik (što je dobro preciziranje) pod uslovom da proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora ne predstavlja njegovu pretežnu (osnovnu) djelatnost. Međutim mora biti jasno da predmetna direktiva barata samo sa terminom MSP, znači mikropoduzeće, malo ili srednje preduzeće kako je to definisano članom 2., isključujući javna preduzeća članom 3. stav 4. Priloga Preporuci Komisije 2003/361/EZ, prema kojem se *preduzeće ne može smatrati malim i srednjim poduzećem ako mu s 25 % ili više kapitala ili glasačkih prava direktno ili indirektno upravlja, zajedno ili samostalno, jedno ili više javnih tijela.*

26 Član 59. st. 1.- 4. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

27 Ovdje bi termin institucija trebalo razumjeti u skladu sa Zakonom o sistemu javnih službi ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 68/07, 109/12. i 44/16) u smislu kojeg se javnom službom smatraju ustanove (javne ili privatne), preduzeća i drugi oblici organizovanja utvrđeni zakonom, koji obavljaju djelatnosti od opšteg interesa kojim se obezbjeđuje ostvarivanje prava i dužnosti fizičkih i pravnih lica, kao i ostvarivanje drugog zakonom utvrđenog interesa.

28 Član 2. Zakona o javnim preduzećima ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 75/04. i 78/11): Javno preduzeće u smislu ovog zakona je pravno lice koje je upisano u sudski registar kao privredno društvo u formi akcionarskog društva ili društva sa ograničenom odgovornošću, radi obavljanja djelatnosti od opšteg interesa i u čijem osnovnom kapitalu Republika Srpska ili jedinica lokalne samouprave direktno ili indirektno ima većinsko vlasništvo.

29 Dobro je znati da je Zakon o razvoju malih i srednjih preduzeća ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 50/13. i 84/19) izjednačio broj zaposlenih i finansijske pragove koji određuju kategorije mikro, malih i srednjih preduzeća.

Zakonom o električnoj energiji Republike Srpske³⁰ definisani su, pored ostalog, i instituti aktivnog kupca i energetske zajednice građana:

- **aktivni kuci** označavaju krajnje kupce ili grupu krajnjih kupaca koji zajednički djeluju, koji troše ili skladište električnu energiju proizvedenu u okviru svojih prostorija smještenih u okviru određenih granica, ili koji prodaju električnu energiju koju su sami proizveli, ili učestvuju u mjerama fleksibilnosti ili mjerama energetske efikasnosti, pri čemu ove aktivnosti ne predstavljaju njihovu osnovnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost.³¹
- **građanska energetska zajednica** predstavlja pravno lice koje je zasnovano na dobrovoljnom i otvorenom učešću i koje je efektivno kontrolisano od svojih članova ili akcionara, koji mogu biti fizička lica, jedinice lokalne samouprave ili mala preduzeća, a čija je prevashodna svrha obezbjeđenje zaštite životne sredine, ekonomskih ili socijalnih koristi za svoje članove ili akcionare ili za sredinu u kojoj djeluju, a ne ostvarivanje finansijske koristi, i koja može uključivati proizvodnju, zajedno sa obnovljivim izvorima, distribuciju, snabdijevanje, potrošnju, objedinjavanje (agregaciju), skladištenje energije, usluge energetske efikasnosti ili usluge punjenja električnih vozila ili obezbjeđenje drugih energetskih usluga svojim članovima ili akcionarima.³²

ZAPAZANJE: Međutim ovi instituti građanske energije nisu uopšte razrađeni u ovom zakonu, te osim upućivanja na relevantne zakone o OIE i podzakonske akte iz ove oblasti,³³ evidentna je pravna praznina u pogledu transponovanja i implementacije ovih instituta iz Dir. 2019/944.

2.1.4 Federacija BiH

Cilj Nacrta Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije³⁴ je promovisanje i regulisanje proizvodnje električne i energije grijanja i hlađenja iz OIEiEK, kao i upotrebe OIE u transportu radi potrošnje na domaćem tržištu i povećanja udjela u ukupnoj potrošnji energije, te obezbjeđenje razvoja podsticajnih mjera, regulatornog okvira i tehničke infrastrukture za OIEiEK.

Nacrtom se uređuju: promovisanje korištenja obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije, definisanje obavezujućih ciljeva odnosno udjela OIE u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Federaciji Bosne i Hercegovine, definisanje obavezujućih ciljeva odnosno udjela OIE u proizvodnji električne energije, energije grijanja i hlađenja i potrošnji OIE u transportu, definisanje tehnologija za korištenje OIEiEK, istraživanje potencijala OIE, podsticajne mjere za proizvodnju električne i toplotne energije iz OIEiEK i podsticajne mjere za upotrebu OIE u transportu, izdavanje garancije porijekla za električnu energiju proizvedenu iz OIE i vođenje Registra o izdatim garancijama porijekla (u daljnjem tekstu: Registar garancije porijekla), njihovim transferima i poništavanju, vođenje Registra projekata i postrojenja OIEiEK (u daljnjem tekstu: Registar projekata), status kvalifikovanog, privilegovanog i potencijalnog privilegovanog proizvođača električne energije iz OIEiEK, uslovi za daljnji razvoj tržišta električne energije proizvedene korištenjem OIE, izgradnja postrojenja za proizvodnju električne energije iz OIEiEK, priključenje postrojenja OIEiEK na elektroenergetsku mrežu, razvoj upotrebe alternativnih goriva, administrativne procedure nadležnih organa za izdavanje pravnih akata propisanih ovim zakonom, obaveze u pogledu informisanja javnosti i unapređe-

³⁰ ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 68/20).

³¹ Član 5. stav 1. tačka 20. Zakona o električnoj energiji ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 68/20).

³² Član 5. stav 1. tačka 23. Zakona o električnoj energiji ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 68/20).

³³ Član 38. stav 3. Zakona o električnoj energiji ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 68/20): Aktivni kupci, kupci proizvođači, kao i građanske energetske zajednice imaju pravo da proizvode električnu energiju prevashodno za sopstvene potrebe u skladu sa ovim zakonom, zakonom kojim se uređuje oblast obnovljivih izvora energije i podzakonskim aktima.

³⁴ Septembar 2022. godine.

nja znanja odgovornih i zainteresovanih institucija, pravnih i fizičkih lica, ostala pitanja od značaja za korištenje OIEiEK.³⁵

U skladu sa ovim nacrtom zakona ovako su definisani instituti od značaja za građansku energiju:

■ **prosumer** označava potrošača električne energije koji proizvodi električnu energiju iz OIEiEK za dio svojih potreba iz vlastitog energetskeg postrojenja.³⁶

Prema članu 47. ovog nacrta zakona krajnji kupac ima pravo da priključi elektranu koja koristi obnovljive izvore energije na unutrašnje električne instalacije svog objekta za potrebe sopstvene potrošnje (1). Instalirana snaga elektrane, u slučaju primjene šema snabdijevanja neto mjerenja ili neto obračuna, ne može biti veća od odobrene priključne snage objekta krajnjeg kupca (2). **Krajnji kupac stiče status prosumera priključenjem elektrane iz stava (1) ovog člana na unutrašnje električne instalacije svog objekta i regulisanjem ugovornih odnosa sa nadležnim Operatorom distributivnog sistema i snabdjevačem, te ima prava i obaveze iz ovog zakona i zakona kojim je uređena oblast električne energije (3).**³⁷

ZAPAŽANJE: Može se opravdano pretpostaviti, kombinacijom definicija iz ovog i upućujućih zakona, da se prosumerom može nazvati, odnosno steći taj status, svako iz kategorije krajnjeg kupca – i kupac iz kategorije domaćinstva i mali kupac električne energije (mali industrijski ili komercijalni kupac), pod uslovima iz ovog nacrta zakona. Međutim, interesantno je primjetiti da ne postoji precizna odrednica u pogledu uslova da, kod prosumera koji nisu iz kategorije domaćinstva, proizvodnja električne energije iz OIEiEK ne čini njihovu glavnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost, kao što je to evidentno kod definicije iz Dir. 2018/2001.

■ **zajednica obnovljivih izvora energije** označava pravno lice uključujući zadrugu:

- 1) koja proizvodi električnu energiju iz obnovljivih izvora i zasniva se na otvorenom i dobrovoljnom učešću, autonomna je i efektivno se kontroliše od strane članova suvlasnika koji se nalaze u blizini projekta postrojenja obnovljive energije i koje je u vlasništvu i razvijeno od tog pravnog lica,
- 2) čiji su članovi fizička lica, mala/srednja preduzeća i/ili jedinice lokalne samouprave i preduzeća u većinskom vlasništvu lokalne samouprave,
- 3) čija je primarna svrha da obezbijedi ekološke, ekonomske ili društvene koristi za svoje članove ili za lokalne oblasti gdje su locirana, a ne samo finansijsku dobit.³⁸

ZAPAŽANJE: ZOE su prema ovom nacrtu zakona pravna lica, s tim da postoji posebno isticanje da se ova zajednica može osnovati i u formi zadruga, što ispada suvišno i nepotrebno, jer prema materijalnom propisu o zadrugama u Federaciji BiH³⁹, one imaju svojstvo pravnog lica, pa su već obuhvaćene širom odrednicom pravnih lica. Traži se dobrovoljan pristup u ZOE, nakon čega se ona efektivno kontroliše od strane

35 Čl. 1. i 2. Nacrta Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije.

36 Član 3. stav 1. tačka zz) Nacrta Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije.

37 U skladu sa članom 6. stav 1. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije Bosne i Hercegovine, iz juna 2022. godine:

s) "Krajnji kupac" označava kupca koji kupuje električnu energiju za vlastitu upotrebu;

t) "Kupac iz kategorije domaćinstva" znači kupca koji kupuje električnu energiju za upotrebu u vlastitom domaćinstvu, isključujući komercijalne ili profesionalne djelatnosti;

u) "Mali kupac električne energije" označava kupca električne energije koji ne pripada kategoriji domaćinstva, čiji je objekat priključen na distributivni sistem naponskog nivoa nižeg od 1 kV, čija je priključna snaga manja od 23 kW ili čija godišnja potrošnja sa distributivne mreže u prethodnoj godini ne prelazi 50.000 kWh na mjernom mjestu;

38 Član 3. stav 1. tačka hhh) Nacrta Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije.

39 Zakon o zadrugama ("Službene novine Federacije BiH", broj 28/97), član 4.

članova, a posebno se apostrofira vlasništvo nad projektom i blizina postrojenju OIE (teritorijalno ograničenje⁴⁰). Članovi ZOE, pored fizičkih lica i MSP-ova (za koje se, što je interesantno, ne propisuje uslov da proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora ne predstavlja njihovu pretežnu (osnovnu) djelatnost, odnosno glavnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost), mogu biti i jedinice lokalne samouprave i preduzeća u većinskom vlasništvu lokalne samouprave. Čime se u članstvo i u Federaciji BiH, kao i u Republici Srpskoj, uvode javna preduzeća,⁴¹ iako za određivanje statusa javnog preduzeća nije presudno većinsko vlasništvo, nego da preduzeće obavlja djelatnost od opšteg društvenog interesa, postoji realno očekivanje da to mogu biti i javna preduzeća u smislu Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH.

■ **Prosumeri koji djeluju zajednički**, kupci iz kategorije domaćinstva i komercijalni kupci čiji su objekti locirani unutar iste zgrade ili stambenog kompleksa imaju pravo da djeluju zajednički kao prosumeri.⁴²

ZAPAŽANJE: I ovdje se može zapaziti da ne postoji odrednica u pogledu uslova da, kod prosumera koji nisu iz kategorije domaćinstva (komercijalni kupci), proizvodnja električne energije iz OIEiEK ne čini njihovu glavnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost, kao što je to evidentno kod definicije iz Dir. 2018/2001.

Nacrtom Zakona o električnoj energiji Federacije BiH definisani su aktivni kupci i energetske zajednice građana, s tim da se EZG definišu kao elektroenergetska djelatnost.⁴³

■ **aktivni kupac** označava krajnjeg kupca ili grupu krajnjih kupaca koji zajednički djeluju, koji troše ili skladište električnu energiju proizvedenu na mjestu potrošnje, ili koji prodaju viškove električne energije koju su sami proizveli, ili učestvuju u mjerama fleksibilnosti ili mjerama energetske efikasnosti, pri čemu ove aktivnosti ne predstavljaju njihovu osnovnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost.⁴⁴

■ **energetska zajednica građana** je pravno lice koje je zasnovano na dobrovoljnom i otvorenom učešću i koje je efektivno kontrolisano od svojih članova ili akcionara, koji mogu biti fizička lica, jedinice lokalne samouprave ili mala pravna lica u smislu propisa iz oblasti računovodstva i revizije.

Energetska zajednica građana se osniva u skladu sa zakonima kojima se uređuju osnivanje, organizacija i upravljanje zadrugama, udruženjima i fondacijama.

Svrha formiranja energetske zajednice građana prevashodno je obezbjeđenje zaštite okoliša, ekonomskih ili socijalnih koristi za svoje članove ili akcionare ili za sredinu u kojoj djeluju, a ne ostvarivanje finansijske koristi.

40 Član 55. stav 3. Nacrta Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije, precizira dodatno ova teritorijalna ograničenja: da imaju prebivalište ili sjedište na području općine u kojoj se izvodi projekat ili u općini čija se teritorija graniči sa teritorijom općine u kojoj se izvodi projekat i da su na području jednog operatora distributivnog sistema.

41 Prema članu 2. Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH ("Službene novine FBiH", br. 8/05, 81/08, 22/09. i 109/12): Javno preduzeće, u smislu ovog zakona, jeste pravno lice koje je upisano u sudski registar kao privredno društvo i koje obavlja djelatnost od javnog društvenog interesa (energetika, komunikacije, komunalne djelatnosti, upravljanje javnim dobrima i druge djelatnosti od javnog društvenog interesa) ili pravno lice definisano kao javno preduzeće posebnim propisom. Djelatnosti od javnog društvenog interesa utvrđuju općina, kanton i Federacija Bosne i Hercegovine, svako u okviru svojih nadležnosti.

42 Član 50. Nacrta Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije.

43 Član 9. stav 1. tačka h) Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH.

44 Član 6. stav 1. tačka b) Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH.

Energetska zajednica građana je dužna od Regulatorne komisije pribaviti dozvolu za obavljanje djelatnosti.⁴⁵

ZAPAŽANJE: EZG se osniva kao pravno lice, ali u ograničenom broju pravnih formi: zadruga, udruženje i fondacija, u skladu sa zakonima kojima se uređuje osnivanje u ovim pravnim formama. Zakonodavac je ove pravne forme smatrao najadekvatnijim za ovu vrstu zajednice i svrhu koja se želi postići njome, te radi efektivnog ostvarivanja kontrole članova nad EZG. Takvo taksativno nabranje pravnih formi međutim može da ima za posljedicu ograničavanje u pogledu slobode izbora pravnih formi pravnih lica EZG, a posljedično može uticati i na njihovo funkcionisanje (ograničenja u vezi sa obavljanjem privrednih djelatnosti, imovinom i slično). Članovi dobrovoljno pristupaju EZG, kako fizička lica, tako i jedinice lokalne samouprave i mala pravna lica, određena kao takva propisima o računovodstvu i reviziji.⁴⁶ Ovakvo određenje za mala pravna lica jeste precizno ali nije sasvim u skladu sa Preporukom Komisije od 6. maja 2003. o definiciji mikropoduzeća te malih i srednjih poduzeća u pogledu finansijskih limita za MSP.⁴⁷

2.1.5 Brčko distrikt BiH

Brčko Distrikt BiH je ove, 2022. godine po prvi put donio paket zakona o OIE i energetskej efikasnosti: Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, i Zakon o energetskej efikasnosti u Brčko Distriktu BiH.⁴⁸ Prošle, 2021. godine, donesen je i novi Zakon o električnoj energiji.⁴⁹

Zakonom o OIEiEK Brčko distrikta Bosne i Hercegovine uređuje se proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora, planiranje, promovisanje i podsticanje proizvodnje i potrošnje energije iz obnovljivih izvora i u efikasnoj kogeneraciji, definisanje odgovarajućih ciljeva, tehnologije za korištenje obnovljivih izvora energije, podsticajne mjere za proizvodnju energije korištenjem obnovljivih izvora energije i u efikasnoj kogeneraciji i njihovo provođenje, izdavanje garancije porijekla, vođenje registra projekata i postrojenja i druga pitanja od značaja za ovu oblast.⁵⁰

Cilj ovog zakona je stimulisanje proizvodnje električne i toplotne energije iz obnovljivih izvora energije i upotreba energije iz obnovljivih izvora u transportu, radi potrošnje na tržištu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i povećanja udjela u bruto finalnoj potrošnji energije, te osiguranje razvoja podsticajnih mehanizama, regulatornog okvira i tehničke infrastrukture za obnovljive izvore energije.⁵¹

45 Član 127. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH.

46 Član 5. stav 4. Zakona o računovodstvu i reviziji Federacije BiH ("Službene novine FBiH", broj 15/21): U mala pravna lica razvrstavaju se ona pravna lica koja na dan sačinjavanja finansijskih izvještaja ne prelaze granične vrijednosti najmanje dva od sljedećih kriterija:

a) prosječna vrijednost poslovne imovine na kraju poslovne godine je do 4.000.000,00 KM;
b) ukupan godišnji prihod je do 8.000.000,00 KM;
c) prosječan broj zaposlenih u godini za koju se podnosi finansijski izvještaj je do 49.

47 Član 2. Preporuke Komisije od 6. maja 2003. o definiciji mikropoduzeća te malih i srednjih poduzeća: 1. Kategorija mikropoduzeća, malih i srednjih poduzeća (MSP-ova) sastoji se od poduzeća koja imaju manje od 250 zaposlenih i koja imaju godišnji promet koji ne prelazi 50 milijuna eura i/ili godišnju bilancu koja ne prelazi 43 milijuna eura. 2. Unutar kategorije MSP-ova, malo poduzeće definiše se kao poduzeće koje ima manje od 50 zaposlenih, a čiji godišnji promet i/ili godišnja bilanca ne prelazi 10 milijuna eura. 3. Unutar kategorije MSP-ova, mikropoduzeće definiše se kao poduzeće koje ima manje od 10 zaposlenih, a čiji godišnji promet i/ili godišnja bilanca ne prelazi 2 milijuna eura.

48 Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22); Zakon o energetskej efikasnosti u Brčko Distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 25/22)

49 Zakon o električnoj energiji ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 27/21).

50 Član 1. Zakona o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

51 Član 3. Zakona o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

Prema Zakonu o OIEiEK Brčko distrikta BiH:

- **kupac – proizvođač odnosno prosumer** je kupac koji djeluje u okviru svojih prostorija smještenih unutar ograničenog područja koji proizvodi električnu energiju za vlastitu potrošnju odnosno koji može skladištiti i prodavati električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora koju je sam proizveo ukoliko to ne predstavlja komercijalnu ili profesionalnu djelatnost.⁵²
- **shema zajedničke proizvodnje**, kupci iz kategorije domaćinstva i komercijalni kupci čiji su objekti locirani unutar iste zgrade ili poslovno-stambenog kompleksa imaju pravo učešća u shemi zajedničke proizvodnje.⁵³
- **zajednica obnovljivih izvora energije** (građanska energija) je pravno lice uključujući zadrugu:
 - 1) koje proizvodi električnu energiju iz obnovljivih izvora i zasniva se na otvorenom i dobrovoljnom učešću, autonomna je i efektivno se kontroliše od strane članova suvlasnika koji se nalaze u blizini projekta postrojenja obnovljive energije i koje je u vlasništvu i razvijeno od tog pravnog lica;
 - 2) čiji su članovi fizička lica i/ili jedinica lokalne samouprave i preduzeće u većinskom vlasništvu lokalne samouprave;
 - 3) čija je primarna svrha da osigura ekološke, ekonomske ili društvene koristi za svoje dioničare ili članove ili za lokalne oblasti gdje su locirani, a ne isključivo finansijsku dobit.⁵⁴

Vlada Pravilnikom o kupcima-proizvođačima i zajednicama obnovljive energije definiše opseg odnosno perimetar distributivne mreže unutar kojeg je dopušteno zasebno priključenje objekata koji čine zajednicu obnovljivih izvora putem pojedinačnih priključaka.⁵⁵

ZAPAZANJE: Kupac-proizvođač je kupac, odnosno krajnji kupac. Krajnji kupac je fizičko ili pravno lice koje kupuje električnu energiju za vlastite potrebe.⁵⁶ Zapaža se da za pravna lica koja djeluju kao kupci-proizvođači, ne postoji uslov da te aktivnosti ne predstavljaju njihovu glavnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost.

Slično se može primjetiti i kod kupaca-proizvođača koji djeluju zajednički, ali kod kojih se navode komercijalni kupci i kupci iz kategorije domaćinstva koji imaju pravo da učestvuju u shemi zajedničke potrošnje, bez određivanja posebnog uslova za komercijalne kupce da im te aktivnosti ne predstavljaju njihovu glavnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost.

Definicija ZOE ili građanske energije, termin koji ovaj zakon jedini i prvi koristi u odredbama, osniva se u formi pravnog lica, naglašavajući formu zadruga, iako prema materijalnom propisu o zadrugama u Brčko Distriktu BiH⁵⁷ one imaju svojstvo pravnog lica. Što se tiče članova ZOE, u definiciji ovog pojma, nabraja se da članovi mogu biti fizička lica i/ili

52 Član 2. stav 1. tačka hh) Zakona o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22);

53 Član 56. stav 1. Zakona o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22);

54 Član 2. stav 1. tačka tt) Zakona o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22);

55 Član 60. stav 2. Zakona o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22);

56 Član 2. stav 1. tačka p) Zakona o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22);

57 Zakon o zemljoradničkim zadrugama u Brčko distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH" br. 19/02, 19/07. i 2/08), član 2.

jedinice lokalne samouprave i preduzeće u većinskom vlasništvu lokalne samouprave. Čime se u članstvo uvode i javna preduzeća.⁵⁸

Međutim ovu definiciju treba dopuniti odredbom iz člana 58. stav 4. Zakona o OIEiEK Brčko distrikta BiH, prema kojem član ZOE može biti i preduzeće (bez odrednice javno) ili preduzetnik, pod uslovom da proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora ne predstavlja njegovu osnovnu odnosno pretežnu djelatnost, što predstavlja pozitivno proširenje. Ostaje nedoumica zašto već u osnovnim pojmovima definicija ZOE nije obuhvatila sve potencijalne članove zajednice, te tako bila sveobuhvatnija i preciznija.

Zakonom o električnoj energiji Brčko distrikta BiH definišu se aktivni kupci i energetska zajednica građana:⁵⁹

- **aktivni kupci** označavaju krajnje kupce ili grupu krajnjih kupaca koji zajednički djeluju, koji troše ili skladište električnu energiju proizvedenu u okviru svojih prostorija smještenih u okviru određenih granica, ili koji prodaju električnu energiju koju su sami proizveli ili učestvuju u mjerama fleksibilnosti ili mjerama energetske efikasnosti, pri čemu ove aktivnosti ne predstavljaju njihovu osnovnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost.
- **građanska energetska zajednica**, predstavlja pravno lice koje je zasnovano na dobrovoljnom i otvorenom učešću i koje je efektivno kontrolisano od svojih članova ili dioničara, koji mogu biti fizička lica, jedinice lokalne samouprave ili mala preduzeća, a čije je primarna svrha osiguranje zaštite životne sredine, ekonomskih ili socijalnih koristi za svoje članove ili dioničare ili za sredinu u kojoj djeluju, a ne ostvarivanje finansijske koristi, i koja može uključivati proizvodnju, zajedno s obnovljivim izvorima, distribuciju, snabdijevanje, potrošnju, objedinjavanje (agregaciju), skladištenje energije, usluge energetske efikasnosti ili usluge punjenja električnih vozila ili osiguranje drugih energetskih usluga svojim članovima i dioničarima.

ZAPAŽANJE: Međutim ovi instituti građanske energije, slično kao kod Zakon o električnoj energiji Republike Srpske, nisu uopšte razrađeni u ovom zakonu, te osim upućivanja na relevantne zakone o OIE i podzakonske akte iz ove oblasti,⁶⁰ evidentna je pravna praznina u pogledu transponovanja i implementacije ovih instituta iz Dir. 2019/944.

58 Član 2. stav 1. Zakona o javnim preduzećima u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 22/18 - prečišćen tekst, 5/20 i 10/22): Javno preduzeće, u smislu ovog zakona, je preduzeće koje obavlja djelatnosti od općeg interesa iz oblasti energetike, komunalnih djelatnosti i drugih djelatnosti, koje Skupština Brčko distrikta BiH odredi kao takve.

59 Član 6. stav 1. t. oo) i pp) Zakona o električnoj energiji ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 27/21).

60 Član 19. stav 3. Zakona o električnoj energiji ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 27/21): Aktivni kupci, kupci proizvođači, kao i građanske energetske zajednice imaju pravo da proizvode električnu energiju u skladu s ovim zakonom i zakonom kojim se regulišu obnovljivi izvori energije.

2.2 Građanska energija – postupci, prava, dužnosti

2.2.1 Direktiva 2018/2001

Direktiva 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora, se u nizu članova⁶¹ bavi obezbjeđivanjem razumnih i potrebnih postupaka izdavanja odobrenja, certificiranja i izdavanja dozvola u nacionalnim propisima, takvih da doprinose provođenju načela "energetska efikasnost na prvom mjestu".

Navodeći i potrebu uspostavljanja jedne ili više kontakt tačaka za administrativne procedure, uspostavljanje postupka jednostavne obavijesti za priključivanje na mrežu, posebno za postrojenja ili objedinjene proizvodne jedinice potrošača vlastite energije iz obnovljivih izvora i demonstracijske projekte s električnim kapacitetom jednakim ili manjim od 10,8 kW.

Dir. 2018/2001 takođe posvećuje posebnu pažnju informisanju, kako bi se obezbijilo da su informacije o mjerama podrške na raspolaganju svim relevantnim akterima, npr. potrošačima, uključujući ranjive potrošače s niskim prihodima, potrošačima vlastite obnovljive energije, zajednicama obnovljive energije, građevinarima, instalaterima, arhitektima, snabdjevačima opremom i sistemima za grijanje i hlađenje i korištenje električnom energijom, te snabdjevačima prevoznim sredstvima, koja upotrebljavaju obnovljivu energiju, i inteligentnih saobraćajnih sistema.⁶² Prema ovoj direktivi bitno je obezbijediti i da su programi certificiranja ili programi za sticanje jednako vrijednih kvalifikacija na raspolaganju za instalatere manjih kotlova i peći na biomasu, solarnih fotonaponskih i solarnih termalnih sistema, plitkih geotermalnih sistema i toplotnih pumpi.⁶³

Potrošači imaju pravo postati potrošači vlastite energije iz obnovljivih izvora.⁶⁴

Potrošači vlastite energije iz obnovljivih izvora pojedinačno ili posredstvom agregatora imaju pravo:⁶⁵ (a) proizvoditi energiju iz obnovljivih izvora, uključujući onu za vlastitu potrošnju, skladištiti i prodavati višak takve električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora, među ostalim putem ugovora o kupnji obnovljive energije, opskrbljivača električnom energijom i uzajamnih trgovinskih dogovora, a da pritom ne podliježu: i. u pogledu električne energije koju troše ili unose u mrežu, diskriminirajućim ili nerazmjernim postupcima te naknadama i mrežnim naknadama koje ne odražavaju troškove; ii. u pogledu električne energije iz obnovljivih izvora koju sami proizvedu, a koja ostaje unutar njihovih objekata, diskriminirajućim ili nerazmjernim postupcima te bilo kakvim naknadama ili pristojbama; (b) instalirati i upotrebljavati sustave za skladištenje električne energije u kombinaciji s postrojenjima koja proizvode električnu energiju iz obnovljivih izvora za vlastitu potrošnju, a da pritom ne plaćaju nikakve dvostruke naknade, uključujući mrežne naknade kada je riječ o pohranjenoj električnoj energiji koja ostaje u njihovim objektima; (c) zadržati svoja prava i obveze kao krajnji potrošači; (d) primati naknadu, među ostalim, kada je to primjenjivo, putem programa potpore za električnu energiju iz obnovljivih izvora koju sami proizvode i unose u mrežu, koja odražava tržišnu vrijednost te električne energije te u koju može biti uračunata njezina dugoročna vrijednost za mrežu, okoliš i društvo.

61 Čl. 15, 16. i 17. Direktive 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora.

62 Član 18. Direktive 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora.

63 Član 18. stav 3. Direktive 2018/2001.

64 Član 21. stav 1. Direktive 2018/2001.

65 Član 21. stav 2. Direktive 2018/2001.

Potrošači vlastite energije iz obnovljivih izvora koji se nalaze u istoj zgradi, uključujući i stambene komplekse, imaju pravo zajednički se baviti svim aktivnostima koje su dopuštene pojedinačnim potrošačima vlastite energije iz obnovljivih izvora:⁶⁶ *Dopušteno je dogovoriti dijeljenje obnovljive energije koja se proizvodi na njihovoj lokaciji ili lokacijama, ne dovodeći u pitanje mrežne naknade, i druge relevantne naknade pristojbe, doprinose i poreze primjenjive za svakog potrošača vlastite obnovljive energije. Dopušteno je razlikovati pojedinačne potrošače vlastite obnovljive energije i potrošače vlastite obnovljive energije koji djeluju zajednički. Bilo koje takvo razlikovanje razmjerno je i propisno utemeljeno. Postrojenje potrošača vlastite energije iz obnovljivih izvora može biti u vlasništvu treće strane ili ona može njime upravljati u pogledu instalacije, operacije, uključujući mjerenje potrošnje, i održavanja pod uvjetom da treća strana i dalje podliježe uputama potrošača vlastite energije iz obnovljivih izvora. Treća strana ne smatra se sama potrošačem vlastite obnovljive energije.*

Direktiva 2018/2001 takođe traži da se svi uspostavljeni podsticajni okviri i politike za promociju i olakšavanje razvoja potrošnje vlastite energije iz OIE i razvoja zajednica obnovljive energije obavezno uključuju u integrirane nacionalne energetske i klimatske planove, odnosno u izvštaje o napretku u skladu sa Uredbom (EU) 2018/1999.⁶⁷

ZAPAŽANJE: Bosna i Hercegovina je u obavezi da u ostvarivanju ciljeva i obaveza preuzetih međunarodnim sporazumima i strateškim dokumentima u vezi sa energijom i klimom, izradi i usvoji Integrirani akcioni energetski i klimatski plan BiH.⁶⁸ Republika Srpska i Federacija BiH su u postupku izrade svojih entitetskih energetske i klimatskih planova, dok Brčko Distrikt BiH ima svoj Akcioni plan održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP)⁶⁹

Što se tiče ZOE, Direktiva 2018/2001 navodi da: *krajnji korisnici, posebno korisnici iz kategorije kućanstvo, imaju pravo sudjelovati u zajednici obnovljive energije, zadržavajući pritom prava ili obveze koja imaju kao krajnji korisnici i ne podliježu neopravdanim ili diskriminirajućim uvjetima ili postupcima koji bi spriječili njihovo sudjelovanje u zajednici energije iz obnovljivih izvora, a u slučaju privatnih poduzeća, pod uvjetom da njihovo sudjelovanje nije njihova primarna komercijalna ili profesionalna djelatnost. ZOE imaju pravo: (a) proizvoditi, trošiti, skladištiti i prodavati obnovljivu energiju, među ostalim putem ugovora o kupnji obnovljive energije; (b) dijeliti, unutar zajednice obnovljive energije, obnovljivu energiju koja je proizvedena u proizvodnim jedinicama u vlasništvu te zajednice obnovljive energije, podložno drugim zahtjevima iz ovog članka te zadržavajući prava i obveze članova zajednice obnovljive energije kao korisnika; (c) pristupiti svim prikladnim tržištima energije izravno ili putem agregacije na nediskriminirajući način;*

66 Član 21. st. 4. i 5. Direktive 2018/2001.

67 Uredba (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o upravljanju energetskom unijom i djelovanjem u području klime, izmjeni uredaba (EZ) br. 663/2009 i (EZ) br. 715/2009 Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva 94/22/EZ, 98/70/EZ, 2009/31/EZ, 2009/73/EZ, 2010/31/EU, 2012/27/EU i 2013/30/EU Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva Vijeća 2009/119/EZ i (EU) 2015/652 te stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 525/2013 Europskog parlamenta i Vijeća. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=HR>

68 Decarbonisation Roadmap for the Contracting Parties of the Energy Community <https://www.energy-community.org/Search-Result.html>

69 Brčko Distrikt BiH je u decembru 2020. godine izradio i usvojio Akcioni plan održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) Brčko Distrikta BiH za period do 2030. godine (u okviru projekata koje provodi Razvojni program Ujedinjenih naroda (UNDP) u Bosni i Hercegovini: "Povećanje ulaganja u javne objekte sa niskom stopom emisije ugljenika" koji finansira Zeleni klimatski fond (GCF) i "Pokretanje okolišnog finansiranja u svrhu nisko-karbonskog urbanog razvoja" (URBAN LED), koji finansira Globalni fond za okoliš (GEF). Republika Srpska je u postupku usvajanja potrebnih izmjena i dopuna Zakona o energetici kojima će se stvoriti osnov za izradu energetskog i klimatskog plana Republike Srpske.

Direktiva posebno zagovara uspostavljanje poticajnog okvira za promociju i olakšavanje razvoja ZOE.⁷⁰

2.2.2 Republika Srpska

2.2.2.1 Kupac-proizvođač

U skladu sa Zakonom o OIE Republike Srpske, **kupac-proizvođač** ima sljedeća prava:⁷¹

- (1) *Krajnji kupac ima pravo da izgradi i priključi elektranu koja koristi obnovljive izvore energije na unutrašnje električne instalacije svog objekta za potrebe sopstvene potrošnje.*
- (2) *Instalisana snaga elektrane, u slučaju primjene šeme neto mjerenja ili neto obračuna, ne može biti veća od odobrene priključne snage objekta krajnjeg kupca.*
- (3) *Krajnji kupac stiče status kupca-proizvođača priključenjem elektrane iz stava 1. ovog člana na unutrašnje električne instalacije svog objekta, kao i pribavljanjem **sertifikata za proizvodno postrojenje** (elektranu) u skladu sa ovim zakonom, te ima prava i obaveze iz ovog zakona i zakona kojim je uređena oblast električne energije.*
- (4) *Kupac-proizvođač ima prava da:*
 - 1) *proizvodi električnu energiju za sopstvenu potrošnju,*
 - 2) *skladišti električnu energiju,*
 - 3) *višak proizvedene električne energije isporuči u mrežu.*
- (5) *Elektrana u kojoj kupac-proizvođač proizvodi električnu energiju u skladu sa stavom 1. ovog člana smatra se unutrašnjom instalacijom kupca-proizvođača.*
- (6) *Izgradnju elektrana kupca-proizvođača vrši pravno lice koje ima licencu za izvođenje elektroenergetskih postrojenja, koju izdaje ministarstvo nadležno za poslove građenja, a priključenje na mrežu vrši nadležni operater distributivnog sistema na osnovu odgovarajuće potvrde o izvedenosti radova pravnog lica koje vrši izgradnju elektrane i uz ispunjenje ostalih uslova propisanih aktima o priključenju **po pojednostavljenoj proceduri**.⁷²*
- (7) *Snabdjevač koji vrši snabdijevanje kupca-proizvođača primjenom šema neto mjerenja ili neto obračuna **dužan je** da preuzme višak proizvedene električne energije koji se isporuči u mrežu.*
- (8) *Vlasnik elektrane za potrebe krajnjeg kupca može biti i treća strana, uz zaključenje posebnog sporazuma sa krajnjim kupcem za čije potrebe je elektrana izgrađena.*

70 Član 22. stav 4. Direktive 2018/2001: Države članice uspostavljaju poticajan okvir za promicanje i olakšavanje razvojjazajednica obnovljive energije. Tim se okvirom među ostalim osigurava sljedeće: (a) neopravdane regulatorne i administrativne prepreke za zajednice obnovljive energijeuklanjaju se; (b) na zajednice obnovljive energije koje opskrbljuju energijom ili osiguravaju agregaciju ili druge komercijalne energetske usluge primjenjuju se odredbe relevantne za takve aktivnosti; (c) relevantni operater distribucijskog sustava surađuje sa zajednicama obnovljive energije radi olakšavanja prijenosa energije unutar zajednica obnovljive energije; (d) zajednice obnovljive energijepodliježu pravednim, razmjernim i transparentnim postupcima, uključujući postupke registracije i licenciranja, i mrežnim naknadama koje odražavaju troškove, kao i relevantnim naknadama, nametima i porezima, osiguravajući pritom odgovarajući, pravedan i uravnotežen doprinos raspodjeli ukupnih troškova sustava u skladu s transparentnom analizom troškova i koristi distribuiranih izvora energije koju provode nacionalna nadležna tijela; (e) prema zajednicama obnovljive energije ne postupa se na diskriminirajući način u pogledu njihovih aktivnosti, prava i obveza kao krajnjih korisnika, proizvođača, opskrbljivača, operatora distribucijskih sustava ili kao drugih sudionika na tržištu; (f) sudjelovanje u zajednicama obnovljive energije dostupno je svim potrošačima, uključujući one u kućanstvima s niskim prihodima ili ranjivim kućanstvima; (g) dostupni su alati za olakšavanje pristupa financiranju i informacijama; (h) javnim tijelima pruža se regulatorna potpora i potpora za izgradnju kapaciteta u omogućavanju i uspostavi zajednica obnovljive energijete u pomaganju tijelima da izravno sudjeluju; (i) uspostavljena su pravila za osiguravanje jednakog i nediskriminirajućeg postupanja prema potrošačima koji sudjeluju u zajednici obnovljive energije.

71 Član 52. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

72 Pravilnik o uslovima za priključenje elektrana na elektrodistributivnu mrežu Republike Srpske, MH Elektroprivreda Republike Srpske, 2014. https://ers.ba/wp-content/uploads/2019/07/pravilnik_prikljucenje.pdf

ZAPAŽANJE: Od značaja je propisano ograničenje u vezi sa instalisanom snagom elektrane koja koristi OIE, u slučaju primjene šeme neto mjerenja ili neto obračuna, koja ne može biti veća od odobrene priključne snage objekta krajnjeg kupca. Sertifikat je potreban i za postrojenje kupca-proizvođača. Inače za proizvodno postrojenje koje proizvodi električnu energiju iz OIE sertifikat izdaje Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske, ali izuzetno, sertifikat za proizvodno postrojenje kupca-proizvođača ili zajednice obnovljive energije, instalisane snage zaključno sa 50 kW, izdaje nadležni operater distributivnog sistema, kao sastavni dio deklaracije o priključku, na osnovu potvrde o izvedenosti radova, i uz ispunjenje ostalih propisanih kriterijuma. Što predstavlja još jedan primjer pojednostavljivanja procedura.⁷³

Od značaja je i odredba koja kaže da se izgradnja energetske postrojenja vrši na osnovu građevinske dozvole pribavljene u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast građenja i zaštite životne sredine, osim u slučaju kada se na objektu koji ima građevinsku dozvolu u sklopu adaptacije objekta vrši izgradnja elektrane kupca-proizvođača koja koristi obnovljive izvore instalisane snage do 50 kW.⁷⁴

Mjerenje na mjestu priključenja kupca-proizvođača vrši se dvosmjernim brojiлом aktivne električne energije.

Operater distributivnog sistema na mjesečnom nivou dostavlja snabdjevaču podatke o obračunskim mjernim veličinama registrovanim na mjestu priključenja kupca-proizvođača.⁷⁵

Obračun više preuzete i predate proizvedene električne energije kupca-proizvođača vrši se primjenom šeme neto mjerenja (za elektrane instalisane snage do i uključujući 10,8 kW, šeme neto obračuna (od 10,8 kW do i uključujući 50 kW, standardne šeme snabdjevanja za elektrane instalisane snage preko 50 kW).⁷⁶

Snabdjevač ima balansnu odgovornost za mjerno mjesto kupca-proizvođača.

Kupac-proizvođač čija instalisana snaga elektrane prelazi 150 kW dužan je prijavljivati dnevni raspored rada i snositi troškove debalansa.

Ukoliko je tokom obračunskog perioda kupac-proizvođač predao više električne energije u mrežu nego što je preuzeo, razlika između predate i preuzete električne energije prenosi se u naredni obračunski period u korist kupca-proizvođača, i to: kod primjene šeme neto mjerenja u vidu energetske kredita, izraženo u kWh ili kod primjene šeme neto obračuna u vidu monetarnog kredita koji odgovara vrijednosti predate više proizvedene električne energije tokom obračunskog perioda.⁷⁷

Snabdjevač vrši finalni obračun količina predate i preuzete električne energije **1. aprila** tekuće godine za prethodni dvanaestomjesečni period, pri čemu kupac-proizvođač nema pravo na nadoknadu viška predate električne energije koji preostane nakon finalnog godišnjeg obračuna.⁷⁸

73 Član 9. stav 6. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

74 Član 66. stav 3. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

75 Član 53. st. 2. i 3. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

76 Član 54. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

77 Član 55. stav 3. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

78 Član 55. stav 6. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

U slučaju primjene standardne šeme snabdijevanja, obračun preuzete električne energije sa mreže i predate više proizvedene električne energije se vrši tako što snabdjevač vrši obračun i izdaje fakturu kupcu-proizvođaču za preuzetu električnu energiju sa mreže primjenom ugovorene cijene snabdijevanja, a kupac-proizvođač vrši obračun i izdaje fakturu za predatu električnu energiju primjenom ugovorene cijene za više proizvedenu energiju.⁷⁹

2.2.2.2 Kupci koji djeluju zajednički

- (1) *Kupci iz kategorije domaćinstva i komercijalni kupci čiji su objekti locirani unutar iste zgrade ili stambenog kompleksa imaju pravo učešća u šemi zajedničke proizvodnje.*
- (2) *Kupci koji učestvuju u šemi zajedničke proizvodnje ugovorom regulišu međusobne odnose, uključujući pripadajući udio instalisane snage elektrane i proizvodnje svakog kupca pojedinačno, te imenuju zastupnika.*
- (3) *Pojedinačni kupci-proizvođači koji djeluju zajednički ostvaruju pravo na primjenu komercijalne šeme obračuna u skladu sa iznosom pripadajuće instalisane snage elektrane tog kupca-proizvođača.*
- (4) *Operater distributivnog sistema i zastupnik kupaca koji zajednički proizvode električnu energiju zaključuju ugovor kojim se uređuju pravila raspodjele električne energije i period za alokaciju energije.*
- (5) *Kupci-proizvođači koji djeluju zajednički zadržavaju svoja prava i obaveze kao krajnji kupci, prema kojima se ne mogu primijeniti neopravdani ili diskriminatorni uslovi i procedure koje sprečavaju njihovo učešće u šemi zajedničke proizvodnje.⁸⁰*

Elektrana za sopstvene potrebe kupaca-proizvođača koji djeluju zajednički priključuje se preko zasebnog priključka sa pripadajućim obračunskim mjernim mjestom.⁸¹

ZAPAŽANJE: Kod kupaca-proizvođača koji djeluju zajednički u zgradama, kako će se za proizvodna postrojenja koristiti zajednički dijelovi zgrade (krovovi, fasade instalacije, mreža, vodovi i sl.) potrebno je obratiti pažnju na procedure i pravila za upravljenje i održavanje zgrada, koja su propisana u relevantnim propisima o održavanju zgrada.⁸² Naročito u pogledu donošenja odluka koje prelaze redovno održavanje zgrada, a instalacija proizvodnog postrojenja za OIE to jeste, biće potrebna saglasnost svih etažnih vlasnika. Ovdje će informisanje o značaju građanske energije odigrati ključnu ulogu za dobijanje takve saglasnosti.

2.2.2.3 Zajednica obnovljive energije

Zajednica ima pravo na:⁸³

- (1) *proizvodnju, potrošnju, skladištenje i prodaju električne energije iz obnovljivih izvora, uzajamnu razmjenu električne energije proizvedene korišćenjem obnovljivih izvora energije u postrojenjima u vlasništvu Zajednice između članova Zajednice,*
- (2) *pristup svim tržištima energije, direktno ili putem agregacije, na nediskriminatorni način,*
- (3) *podsticaje iz člana 23. ovog zakona u vidu premije za potrošnju za vlastite potrebe i pogodnosti prilikom priključenja na mrežu.*

⁷⁹ Član 56. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

⁸⁰ Član 57. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

⁸¹ Član 58. stav 1. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

⁸² Zakon o održavanju zgrada ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 101/11).

⁸³

- (2) *Zajednica koja se bavi snabdijevanjem električnom energijom kao tržišnom djelatnošću ili obezbjeđuje uslugu objedinjenog djelovanja (agregaciju) ili obavlja druge energetske djelatnosti na komercijalnoj osnovi, te aktivnosti obavlja u skladu sa propisima za odgovarajuće djelatnosti.*

Operater distributivnog sistema i Zajednica ugovorom regulišu pitanja upravljanja i održavanja distributivne mreže unutar Zajednice, administracije šeme zajedničke proizvodnje, energetskog obračuna između članova Zajednice i druga pitanja od značaja za korištenje mreže i administriranje Zajednice.⁸⁴

ZAPAŽANJE: Regulatorna komisija donosi pravilnik kojim definiše opseg (perimetar) distributivne mreže unutar koga je dopušteno zasebno priključenje objekata koji čine Zajednicu putem pojedinačnih priključaka.⁸⁵

Regulatorna komisija donosi pravilnik o kupcima-proizvođačima i zajednicama obnovljive energije kojim se uređuju način i uslovi učešća na tržištu električne energije, primjena ograničenja instalisane snage elektrana za sopstvene potrebe, pojedinačno i na nivou sistema, primjena komercijalnih šema obračuna i način postupanja u slučaju promjene snabdjevača, zadatke operatera distributivnog sistema u realizaciji šema proizvodnje za sopstvene potrebe, kao uslovi i postupak sticanja statusa zajednice obnovljive energije, prava i obaveze članova zajednice i druga pitanja.⁸⁶

2.2.2.4 Aktivni kupci i EZG

ZAPAŽANJE: U Zakonu o električnoj energiji Republike Srpske,⁸⁷ stoji samo jedna upućujuća odredba koja kaže da *aktivni kupci, kupci proizvođači, kao i građanske energetske zajednice imaju pravo da proizvode električnu energiju prevashodno za sopstvene potrebe u skladu sa ovim zakonom, zakonom kojim se uređuje oblast obnovljivih izvora energije i podzakonskim aktima.*

2.2.2.5 Informisanje

ZAPAŽANJE: Zakon o OIE obavezuje Ministarstvo (energetike), Regulatornu komisiju i Operatera podsticaja, u okviru svojih nadležnosti, da razvijaju odgovarajuće edukativne programe, izrađuju brošure i druge vidove obuke, s ciljem informisanja javnosti o podsticajnim mjerama, kao i o prednostima proizvodnje i korišćenja energije iz obnovljivih izvora energije. Zakon se nije upuštao detaljnije u sadržaj i načine provođenja informisanja po pitanju OIE, što bi, zbog značaja podizanja svijesti radi prelaska na OIE mogao biti nedostatak u budućem periodu. Takođe je izostalo targetiranje svih drugih zainteresovanih i aktivnih aktera u ovoj oblasti (jedinice lokalne samouprave, NVO, strukovna udruženja, akademska zajednica, mjesne zajednice, druga nadležna ministarstva i organi uprave...), čime se gubi i na horizontalnom i vertikalnom pristupu kod informisanja.

84 Član 61. stav 5. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

85 Član 61. stav 2. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

86 Član 62. stav 3. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

87 Član 38. stav 3. Zakona o električnoj energiji ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 68/20).

Međutim, Zakonom o energetskej efikasnosti se nadopunjuje obaveza informisanja krajnjih kupaca, na način da se snabdjevači energijom obavezuju da najmanje jednom godišnje, uz račune ili na drugi primjeren način, informišu kupce o uticaju načina potrošnje energije na životnu sredinu, te da na pogodan način edukuju i usmjeravaju kupce da racionalno i efikasno koriste energiju. Takođe, snabdjevači su u obavezi da učine dostupnim kontakt informacije o Fondu za zaštitu životne sredine i energetskej efikasnosti Republike Srpske, davaocima energetskej usluga ili drugim organizacijama koje su povezane sa energetskej efikasnošću, uključujući i adrese internet stranica na kojima se mogu dobiti informacije o mjerama za poboljšanje energetskej efikasnosti, uporedne dijagrame potrošnje krajnjih kupaca energije, informacije o pametnim uređajima za mjerenje potrošnje energije, energetskej efikasnim proizvodima ili druge informacije od značaja za energetskej efikasnost.⁸⁸

Ne treba zaboraviti ni odredbe Zakona o OIE⁸⁹ i Zakona o koncesijama Republike Srpske⁹⁰ kojima se utvrđuje izuzetak za izgradnju energetskej postrojenja koja koriste OIE, u vezi sa koncesijama, što je svojevrsno pojednostavljenje procedure.

2.2.3 Federacija BiH

2.2.3.1 Kupac-proizvođač/prosumer

- (1) *Krajnji kupac ima pravo da priključi elektranu koja koristi obnovljive izvore energije na unutrašnje električne instalacije svog objekta za potrebe sopstvene potrošnje.*
- (2) *Instalisana snaga elektrane, u slučaju primjene šema snabdijevanja neto mjerenja ili neto obračuna, ne može biti veća od odobrene priključne snage objekta krajnjeg kupca.*
- (3) *Krajnji kupac stiče status prosumera priključenjem elektrane iz stava (1) ovog člana na unutrašnje električne instalacije svog objekta i regulisanjem ugovornih odnosa sa nadležnim Operatorom distributivnog sistema i snabdjevačem, te ima prava i obaveze iz ovog zakona i zakona kojim je uređena oblast električne energije.*
- (4) *Prosumeri imaju pravo na korištenje šeme snabdijevanja neto obračuna.*
- (5) *Prosumeri iz kategorije domaćinstava odobrene priključne snage do 10,8 kW, imaju pravo na izbor šeme snabdijevanja neto mjerenja u periodu od 10 godina nakon čega ostvaruju pravo na šemu snabdijevanja neto obračuna ili pravo na korištenje šeme snabdijevanja neto obračuna.*
- (6) *Vlasnik elektrane za sopstvene potrebe prosumera može biti i treća strana, uz zaključenje posebnog sporazuma sa krajnjim kupcem za čije potrebe je elektrana priključena.⁹¹*

88 Član 22. st. 4. i 5. Zakona o energetskej efikasnosti ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 59/13).

89 Član 66. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22):

(1) Za izgradnju energetskej postrojenja koja koriste obnovljive izvore energije potrebno je prethodno pribaviti koncesiju u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast koncesija ili u skladu sa propisima kojima se uređuju drugi vidovi javno-privatnog partnerstva, kada je to uređeno posebnim propisom, osim u slučaju izgradnje:

- 1) energetskej postrojenja na bio-masu, bio-gas, deponijski gas i gas iz postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda,
- 2) elektrane na deponijski gas i gas dobijen iz komunalnih otpadnih voda,
- 3) solarnih postrojenja sa fotonaponskim ćelijama instalisane snage zaključno sa 250 kW na zemlji i na objektima, nezavisno od instalisane snage.

90 Član 6. stav 1. tačka v) Zakona o koncesijama Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 59/13, 16/18, 70/20. i 111/21.), prema kojem predmet koncesije u smislu ovog zakona, između ostalog, može biti i v) izgradnja i korištenje energetskej objekata, izuzev energetskej objekata na bio-masu, bio-gas i solarnih postrojenja sa foto-naponskim ćelijama na objektima nezavisno od instalirane snage, kao i solarnih postrojenja sa foto-naponskim ćelijama na zemlji instalirane snage do 250 kW.

91 Član 47. Nacrta Zakona o korištenju OIEIEK Federacije BiH

ZAPAŽANJE: Propisano je ograničenje u vezi sa instalisanom snagom elektrane, u slučaju primjene šema snabdijevanja neto mjerenja ili neto obračuna, koja ne može biti veća od odobrene priključne snage objekta krajnjeg kupca. Od značaja je odredba kojom se energetske i monetarne kredit poništavaju nakon prvog kvartala (1. april) tekuće godine i prosumer nema pravo na naknadu za neiskorišteni energetske ili monetarne kredit iz prethodnog obračunskog perioda.⁹²

Prosumeri iz kategorije domaćinstava nisu balansno odgovorni, te su njihovi snabdjevači odgovorni za njihovo balansiranje.⁹³

2.2.3.2 Prosumeri koji djeluju zajednički

- (1) *Kupci iz kategorije domaćinstva i komercijalni kupci čiji su objekti locirani unutar iste zgrade ili stambenog kompleksa imaju pravo da djeluju zajednički kao prosumeri.*
- (2) *Kupci iz prethodnog stava ugovorom regulišu međusobne odnose, uključujući pripadajući udio instalisane snage elektrane i proizvodnje svakog kupca pojedinačno.*
- (3) *Prosumeri koji djeluju zajednički ostvaruju pravo na primjenu neto mjerenja ili neto obračuna u skladu sa iznosom pripadajuće instalisane snage elektrane tog prosumera.*
- (4) *Operator distributivnog sistema i subjekat koji predstavlja kupce koji zajednički proizvode električnu energiju zaključuju ugovor kojim se uređuju pravila raspodjele električne energije i vremenski period za alokaciju energije.*
- (5) *Prosumeri koji djeluju zajednički zadržavaju svoja prava i obaveze kao krajnji kupci, pri čemu ne smiju biti predmet neopravdanih ili diskriminatornih uslova i procedura koje sprečavaju njihovo učešće u zajedničkoj proizvodnji.⁹⁴*

ZAPAŽANJE: U odredbama je naznačeno ograničenje u pogledu instalisane snage elektrane, u slučaju prosumera koji djeluju zajednički, koja ne može biti veća od zbira odobrenih priključnih snaga pojedinačnih krajnjih kupaca, kao i da se elektrana za vlastite potrebe prosumera koji djeluju zajednički priključuje isključivo preko zasebnog priključka sa pripadajućim obračunskim mjernim mjestom.⁹⁵

Regulatorna komisija donosi Pravilnik o proizvodnji električne energije za vlastite potrebe, kojim se bliže propisuje način i uslovi sticanja statusa prosumera i prosumera koji djeluju zajednički, djelovanje prosumera i prosumera koji djeluju zajednički, postupci operatora distributivnog sistema u realizaciji neto mjerenja i neto obračuna, primjena ograničenja instalisane snage elektrane za vlastite potrebe, pojedinačno i na nivou sistema, primjena neto mjerenja i neto obračuna i način postupanja u slučaju promjene snabdjevača, način utvrđivanja vrijednosti energetske i monetarnog kredita, sigurnosni i tehnički zahtjevi za instalacije elektrane, vođenje evidencija i energetska statistika, druga pitanja od značaja za implementaciju šema neto mjerenja i neto obračuna.⁹⁶

I ovdje važi da prosumeri iz kategorije domaćinstava nisu balansno odgovorni, te su njihovi snabdjevači odgovorni za njihovo balansiranje.

92 Čl. 47. stav 2 i 49. stav 5. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

93 Čl. 57. stav 1. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

94 Član 50. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

95 Član 50. st. 6. i 8. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

96 Član 51. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

Treba dodati i napomenu u vezi sa **koncesijama za mikropostrojenja**. Kako je u Federaciji BiH nadležnost za predmete koncesije koji obuhvataju izgradnju i/ili korištenje hidroenergetskih objekata instalisane snage do 5 MW, izgradnju i/ili korištenje postrojenja za pretvaranje pogonske snage vjetra u električnu energiju, izgradnju i/ili korištenje postrojenja za pretvaranje energije sunca u električnu energiju i izgradnja i/ili korištenje kombinovanih postrojenja za pretvaranje pogonske snage vjetra i energije sunca u električnu energiju, u nadležnosti kantona/županija, od značaja je odredba u kantonalnim/županijskim zakonima o koncesijama da **pravno ili fizičko lica koje je vlasnik i/ili korisnik mikropostrojenja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije na području Kantona, instalisane snage u zbiru do 23 kW, izuzeto je iz obaveze potpisivanja koncesionog ugovora.**⁹⁷

2.2.3.3 Zajednice obnovljive energije

- (1) *Zajednice obnovljive energije i njihovi članovi imaju pravo na:*
- proizvodnju, potrošnju, skladištenje, razmjenu i prodaju električne energije iz obnovljivih izvora, uključujući i kroz ugovore o otkupu energije iz obnovljivih izvora,*
 - obavezan otkup električne energije u cijelosti ili djelimično po garantovanoj otkupnoj cijeni za mala postrojenja u skladu sa raspoloživim tehnološkim kvotama,*
 - razmjenu, u okviru zajednice, električne energije koju proizvode proizvodne jedinice u vlasništvu te zajednice, u skladu s drugim zahtjevima utvrđenim u ovom članu, te održavanju prava i obveza članova zajednice kao kupaca.*⁹⁸

ZAPAŽANJE: Od značaja je što se i Vlada Federacije i lokalne vlasti Zakonom o korištenju OIEiEK obavezuju da podrže lokalne inicijative za razvoj zajednica obnovljivih izvora energije s ciljem promovisanja i korištenja proizvodnje električne energije iz OIEiEK.⁹⁹ Bitno je znati da članovi ZOE moraju imati prebivalište ili sjedište na području općine u kojoj se izvodi projekat ili u općini čija se teritorija graniči sa teritorijom općine u kojoj se izvodi projekat i da su na području jednog operatora distributivnog sistema.¹⁰⁰

Federalni ministar donosi Pravilnik o zajednicama obnovljive energije kojim se, propisuje osnivanje i način dodjele statusa zajednice obnovljive energije, kriteriji koje zajednice obnovljive energije moraju ispunjavati radi ostvarivanja prava propisanih ovim zakonom, udio dobiti koji se mora investirati u projekte od koristi za lokalnu zajednicu, vrste (organizacione forme) zajednica obnovljive energije, međusobni odnos članova zajednice obnovljive energije, raspodjelu dobiti između članova zajednice obnovljive energije, tehničke aspekte zajednice obnovljive energije, način nadgledanja rada zajednice obnovljive energije, druga pitanja koja se odnose na zajednice obnovljive energije.¹⁰¹

2.2.3.4 Aktivni kupci i EZG

Nacrtom Zakona o električnoj energiji Federacije BiH instituti aktivnih kupaca i EZG su detaljnije razrađeni:

Aktivni kupci i energetske zajednice građana imaju pravo da proizvode električnu energiju za vlastite potrebe i prodaju višak proizvedene električne energije u skladu sa

⁹⁷ Primjer iz Kantona/Županije Sarajevo: Član 6. stav 4. Zakona o koncesijama ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 27/11, 15/13. i 1/22).

⁹⁸ Član 54. stav 2. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

⁹⁹ Član 54. stav 1. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

¹⁰⁰ Član 55. stav 3. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

¹⁰¹ Član 55. stav 4. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

ovim zakonom, zakonom kojim se uređuje oblast obnovljivih izvora energije i podzakonskim aktima.¹⁰²

Naime propisano je i (u posebnom Poglavlju III o aktivnim kupcima)¹⁰³ da aktivni kupac zadržava sva prava i obaveze koje su za krajnje kupce propisane ovim zakonom i podzakonskim aktima donesenim na osnovu ovog zakona.

Pored toga, aktivni kupci imaju i pravo: djelovati na tržištu samostalno ili putem agregatora, prodavati električnu energiju koju sami proizvedu svom snabdjevaču putem ugovora o snabdijevanju ili drugim subjektima putem ugovora o otkupu električne energije, učestvovati u pružanju usluga fleksibilnosti i programima energetske efikasnosti i povjeriti trećoj strani na upravljanje postrojenja potrebna za njegove aktivnosti, uključujući postavljanje, rad, obradu podataka i održavanje postrojenja i instalacija, a da se pri tome treća strana ne smatra aktivnim kupcem.

Aktivni kupci koji zajednički nastupaju dužni su operatoru distributivnog sistema dostaviti popis svojih obračunskih mjernih mjesta, proizvodnih postrojenja i postrojenja za skladištenje energije, te pravila za internu raspodjelu zajednički proizvedene ili uskladištene električne energije.

Podliježu obavezi plaćanja naknada za korištenje distributivne mreže, koje odražavaju stvarne troškove.

Finansijski su odgovorni za svoje debalanse u elektroenergetskom sistemu, te u tom smislu moraju biti balansno odgovorne strane ili prenijeti balansnu odgovornost na drugu balansno odgovornu stranu, u skladu sa pravilima o radu balansnog tržišta.

Aktivni kupac na čiju instalaciju je priključeno proizvodno postrojenje ili postrojenje za skladištenje energije predaje električnu energiju u mrežu na istom obračunskom mjernom mjestu na kojem preuzima električnu energiju iz mreže.

Obračunsko mjerno mjesto aktivnog kupca mora biti opremljeno dvosmjernim mjerilom, o trošku aktivnog kupca.

ZAPAŽANJE: Od značaja je što se ovim nacrtom zakona o električnoj energiji po prvi put detaljnije razrađuje institut aktivnih kupaca, uloga, prava i obaveze, kao novih učesnika na tržištu, kojima aktivnosti u vezi sa proizvodnjom, skladištenjem, trošenjem, prodajom viškova električne energije ili učestvovanjem u mjerama fleksibilnosti ili energetske efikasnosti, ne predstavljaju njihovu osnovnu komercijalnu ili profesionalnu djelatnost;

Energetska zajednica građana je Nacrtom Zakona o električnoj energiji Federacije BiH određena kao elektroenergetska djelatnost, te je dužna od Regulatorne komisije za energiju u FBiH pribaviti dozvolu za obavljanje djelatnosti.¹⁰⁴

U posebnom Poglavlju IV o energetske zajednicama građana, Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH, razrađena su prava i obaveze EZG.¹⁰⁵

Pa je tako navedeno da članovi energetske zajednice građana zadržavaju prava i obaveze krajnjih kupaca ili aktivnih kupaca, u skladu sa Zakonom o električnoj energiji FBiH i podzakonskim aktima donesenim na osnovu ovog zakona.

¹⁰² Član 37. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH.

¹⁰³ Član 125. i 126. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH.

¹⁰⁴ Član 14. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH

¹⁰⁵ Član 128. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH

Takođe se navodi da EZG za potrebe svojih članova može učestvovati u aktivnostima: proizvodnje električne energije, uključujući i proizvodnju iz obnovljivih izvora, snabdijevanja električnom energijom, upravljanja potrošnjom električne energije, agregiranja, skladištenja energije, pružanja usluga energetske efikasnosti, pružanja usluga punjenja električnih vozila i pružanja drugih energetske usluga članovima energetske zajednice.

EZG može učestvovati na tržištu električne energije direktno ili putem agregacije distribuiranih resursa, u skladu s pravilima koja uređuju pojedina tržišta električne energije.

EZG je dužna urediti način podjele električne energije proizvedene ili uskladištene u vlastitim postrojenjima između članova energetske zajednice građana.

EZG ima pravo posebnim ugovorom prenijeti na operatora distributivnog sistema poslove raspodjele proizvedene i utrošene električne energije između članova zajednice.

EZG je, u svrhu dijeljenja električne energije između članova EZG, dužna operatoru distributivnog sistema dostaviti popis obračunskih mjernih mjesta proizvodnih postrojenja, postrojenja za skladištenje i članova koji su uključeni u dijeljenje električne energije, te pravila za internu raspodjelu zajednički proizvedene ili uskladištene električne energije. Obračunska mjerna mjesta moraju biti opremljena pametnim mjernim uređajima, te moraju biti priključena na istu transformatorsku stanicu 10(20)/0,4 kV.

ZAPAŽANJE: Ograničenje vezano za obračunska mjerna mjesta, koja moraju biti priključena na istu transformatorsku stanicu 10(20)/0,4 kV, dodatno ograničava osnivanje EZG samo na članove koji se nalaze na istom niskonaponskom transformatoru (možda samo na jedan dio naseља ili blok zgrada ili ulicu, u zavisnosti od razgranatosti distzributivne mreže). Tako se smanjuje broj potencijalnih članova EZG, pa i korist koju bi članovi imali od osnivanja, a problematizuje i uključivanje "malih pravnih lica", odnosno MSP-a, koji često imaju vlastite niskonaponske trafostanice, a samim tim se isključuju iz učešća u EZG.

2.2.3.5 Informisanje

U Nacrtu Zakona o korištenju OIEiEK FBiH, Poglavlje IX o transparentnosti i informisanju javnosti, uređuje informisanje javnosti i obaveze nadležnih organa u vezi sa tim.¹⁰⁶

Tako je navedeno da nadležno ministarstvo za energetiku, Regulatorna komisija i Operator OIEiEK, svako u okviru svojih nadležnosti, vrše informisanje javnosti o podsticajnim mjerama za OIEiEK i razvijaju odgovarajuće edukativne programe, javne i stručne rasprave, radionice i obuke kako bi informacije o korištenju OIEiEK kao i ostale praktične informacije, blagovremeno stigle do zainteresovanih strana i građana u Federaciji BiH.

Nacrtom Zakona o korištenju OIEiEK FBiH navodi se da su kod izgradnje postrojenja OIEiEK investitori dužni primjenjivati savremene tehnologije i vršiti ugradnju nove, nekorištene opreme,¹⁰⁷ što bi se moglo tumačiti kao svojevrsno informisanje potencijalnih investitora u vezi sa opremom i tehnologijom za OIEiEK.

¹⁰⁶ Član 41. i 42. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH

¹⁰⁷ Član 60. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK FBiH.

Nadalje, imajući u vidu da je jedna od mjera energetske efikasnosti iz Zakona o energetskej efikasnosti¹⁰⁸ upotreba OIE, od značaja je pomenuti da jedinica lokalne samouprave, prema ovom zakonu ima obavezu da informira građane i poslovne subjekte o mogućnostima poboljšanja energetske efikasnosti, značaju i efektima primjene mjera energetske efikasnosti u stambenim objektima u vlasništvu građana, odnosno u poslovnim objektima.¹⁰⁹

Takođe, prema ovom zakonu snabdjevači energijom krajnjih potrošača energije moraju najmanje jednom godišnje uz račune/fakture ili na drugi primjeren način informirati krajnje potrošače energije o utjecaju načina potrošnje energije na okoliš i održivi razvoj, te na pogodan način obrazovati i usmjeravati kupce da racionalno i učinkovito koriste energiju.¹¹⁰

2.2.4 Brčko Distrikt

2.2.4.1 Kupac-proizvođač/prosumer

- (1) *Krajnji kupac ima pravo izgraditi i priključiti postrojenje koje koristi obnovljive izvore energije na unutrašnje električne instalacije svog objekta za potrebe vlastite potrošnje.*
- (2) *Instalirana snaga postrojenja, u slučaju primjene sheme neto mjerenja ili neto obračuna ne može biti veća od odobrene priključne snage objekta krajnjeg kupca.*
- (3) *Krajnji kupac stiče status kupca – proizvođača priključenjem postrojenja iz stava 1 ovog člana na unutrašnje električne instalacije svog objekta, kao i pribavljanjem certifikata za proizvodno postrojenje odnosno elektranu u skladu s ovim zakonom, te ima prava i obaveze iz ovog zakona odnosno zakona kojim se reguliše oblast električne energije.*
- (4) *Kupac – proizvođač ima pravo:*
 - a) *proizvoditi električnu energiju za vlastitu potrošnju;*
 - b) *skladištiti električnu energiju;*
 - c) *višak proizvedene električne energije isporučiti u mrežu.*
- (5) *Postrojenje u kojem kupac – proizvođač proizvodi električnu energiju u skladu sa stavom 1 ovog člana smatra se unutrašnjom instalacijom kupca – proizvođača.*
- (6) *Vlasnik postrojenja za potrebe krajnjeg kupca može biti i treća strana, uz zaključenje posebnog sporazuma s krajnjim kupcem za čije potrebe je postrojenje izgrađeno.*
- (7) *Certifikat iz stava 3 ovog člana izdaje operator distributivnog sistema na čiju mrežu je priključen kupac – proizvođač, po pojednostavljenoj proceduri.¹¹¹*

Članom 53. Zakona o OIEiEK Brčko distrikta BiH uređena je shema obračuna:

- (1) *Obračun više preuzete i predate proizvedene električne energije kupca – proizvođača vrši se primjenom:*
 - a) *sheme neto mjerenja za postrojenja instalirane snage do zaključno 10,8 kW (uključujući 10,8 kW);*
 - b) *sheme neto obračuna za postrojenja instalirane snage u opsegu od 10,8 kW do 50 kW (uključujući 50 kW);*
 - c) *standardne sheme snabdijevanja za postrojenja instalirane snage preko 50 kW.*

¹⁰⁸ Član 20 Zakona o energetskej efikasnosti FBiH ("Službene novine Federacije BiH, broj 22/17).

¹⁰⁹ Član 10. Zakona o energetskej efikasnosti FBiH ("Službene novine Federacije BiH, broj 22/17).

¹¹⁰ Član 43. stav 8. Zakona o energetskej efikasnosti FBiH ("Službene novine Federacije BiH, broj 22/17).

¹¹¹ Član 51. Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

- (2) *Snabdjevač koji vrši snabdijevanje kupca – proizvođača primjenom shema neto mjerenja ili neto obračuna dužan je preuzeti višak proizvedene električne energije koji se isporuči u mrežu.*
- (3) *Snabdjevač ima balansnu odgovornost za mjerno mjesto kupca – proizvođača.*
- (4) *Kupac – proizvođač čija instalirana snaga postrojenja prelazi 150 kW dužan je prijavljivati raspored rada i snositi troškove debalansa u slučaju odgovornosti za debalans.*

Snabdjevač vrši finalni obračun količina predate i preuzete električne energije 1. aprila tekuće godine za prethodni dvanaestomjesečni period, pri čemu kupac – proizvođač nema pravo na naknadu viška predate električne energije koji preostane nakon finalnog godišnjeg obračuna.¹¹²

Izuzetno od odredbi Zakona o koncesijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, izgradnja energetskih postrojenja na biomasu, bioplin, solarnih postrojenja na objektima nezavisno od instalirane snage te drugih postrojenja instalirane snage manje od 250 kW, nije predmet koncesije i ne podliježe obavezi njenog pribavljanja.¹¹³

2.2.4.2 Shema zajedničke potrošnje

- (1) *Kupci iz kategorije domaćinstva i komercijalni kupci čiji su objekti locirani unutar iste zgrade ili poslovno-stambenog kompleksa imaju pravo učešća u shemi zajedničke proizvodnje.*
- (2) *Kupci koji učestvuju u shemi zajedničke proizvodnje ugovorom regulišu međusobne odnose, uključujući pripadajući udio instalirane snage postrojenja i proizvodnje svakog kupca pojedinačno, te imenuju zastupnika.*
- (3) *Pojedinačni kupci – proizvođači koji djeluju zajednički ostvaruju pravo na primjenu komercijalne sheme obračuna u skladu s iznosom pripadajuće instalirane snage postrojenja tog kupca – proizvođača.*
- (4) *Operator distributivnog sistema i zastupnik kupaca koji zajednički proizvode električnu energiju zaključuju ugovor kojim se uređuju pravila raspodjele električne energije i period za alokaciju energije.*
- (5) *Kupci – proizvođači koji djeluju zajednički zadržavaju svoja prava i obaveze kao krajnji kupci, prema kojima se ne mogu primijeniti neopravdani ili diskriminatorni uslovi i procedure koje sprečavaju njihovo učešće u shemi zajedničke proizvodnje.*

Članom 57. Zakona o OIEiEK Brčko distrikta BiH uređeno je priključenje objekta u shemi zajedničke proizvodnje:

- (1) *Postrojenje za vlastite potrebe kupaca – proizvođača koji djeluju zajednički priključuje se preko zasebnog priključka s pripadajućim obračunskim mjernim mjestom.*
- (2) *Mjerna mjesta krajnjih kupaca koji učestvuju u shemi zajedničke proizvodnje i mjerno mjesto postrojenja za vlastite potrebe opremaju se pametnim mjernim uređajima.*
- (3) *Operator distributivnog sistema vrši alokaciju proizvedene električne energije između učesnika u shemi zajedničke proizvodnje i utvrđuje količine:*
 - a) *ukupno proizvedene električne energije;*
 - b) *direktno utrošene proizvedene električne energije pojedinačnih kupaca-proizvođača koji zajednički djeluju;*
 - c) *utrošene električne energije s mreže pojedinačnih kupaca – proizvođača koji zajednički djeluju;*

¹¹² Član 54. stav 6. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

¹¹³ Član 66. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

- d) više proizvedene električne energije koju su pojedinačni kupci – proizvođači isporučili u mrežu; i
- e) neto utrošene električne energije pojedinačnih kupaca – proizvođača za slučaj primjene sheme neto mjerenja ili neto obračuna.

2.2.4.3 Zajednica obnovljivih izvora

- (1) Zajednica obnovljivih izvora ima pravo na:
 - a) proizvodnju, potrošnju, skladištenje i prodaju električne energije iz obnovljivih izvora, uzajamnu razmjenu električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora energije u postrojenjima u vlasništvu zajednice obnovljivih izvora između članova zajednice obnovljivih izvora;
 - b) pristup svim tržištima energije, direktno ili putem agregacije, na nediskriminatorski način.
- (2) Zajednica obnovljivih izvora koja se bavi snabdijevanjem električnom energijom kao tržišnom djelatnošću ili osigurava uslugu objedinjenog djelovanja odnosno agregaciju ili obavlja druge energetske djelatnosti na komercijalnoj osnovi, te aktivnosti obavlja u skladu s propisima za odgovarajuće djelatnosti.¹¹⁴

Članom 60. Zakona o OIEiEK Brčko distrikta BiH uređeno je priključenje ZOE:

- (1) Priključenje zajednice obnovljivih izvora vrši se:
 - a) preko zajedničkog priključka zajednice obnovljivih izvora kao cjeline s pripadajućim obračunskim mjernim mjestom; ili
 - b) preko zasebnih priključaka s pripadajućim obračunskim mjernim mjestima pojedinačnih objekata zajednice obnovljivih izvora, postrojenja, uređaja za skladištenje i drugih uređaja za potrebe zajednice obnovljivih izvora.
- (2) Vlada pravilnikom (Pravilnik o kupcima – proizvođačima i zajednicama obnovljive energije) definiše opseg odnosno perimetar distributivne mreže unutar kojeg je dopušteno zasebno priključenje objekata koji čine zajednicu obnovljivih izvora putem pojedinačnih priključaka.
- (3) Mjerna mjesta krajnjih kupaca i ostalih objekata koji čine zajednicu opremaju se pametnim mjernim uređajima.
- (4) Raspodjela proizvedene električne energije između članova zajednice obnovljivih izvora reguliše se ugovorom.
- (5) Operator distributivnog sistema i zajednica obnovljivih izvora ugovorom reguliraju pitanja upravljanja i održavanja distributivne mreže unutar zajednice obnovljivih izvora, administracije sheme zajedničke proizvodnje, energetskog obračuna između članova zajednice obnovljivih izvora i druga pitanja od značaja za korištenje mreže.

Vlada Brčko distrikta BiH, na prijedlog nadležnog odjeljenja, usvaja Pravilnik o kupcima – proizvođačima i zajednicama obnovljive energije kojim se uređuju pitanja načina i uslova učešća na tržištu električne energije, primjene ograničenja instalirane snage postrojenja za vlastite potrebe, pojedinačno i na nivou sistema, primjene komercijalnih shema obračuna i način postupanja u slučaju promjene snabdjevača, zadatke operatora distributivnog sistema u realizaciji sheme proizvodnje za vlastite potrebe, kao i osnivanje i status zajednice obnovljive energije, prava i obaveza članova zajednice.¹¹⁵

ZAPAŽANJE: Evidentna je sličnost odredbi i rješenja sa zakonima u Republici Srpskoj i Federaciji BiH, ali s obzirom da Brčko distrikt BiH do usvajanja Zakona o OIEiEK u junu 2022. godine, nije ranije regulisalo obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju, niti je imalo uspostavljenu Službu za sistem podsticaja, praksa će pokazati u kojoj mjeri ove odredbe zadovoljavaju potrebe građana i privrede Brčko distrikta BiH.

¹¹⁴ Član 59. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

¹¹⁵ Član 61. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

2.2.4.4 Aktivni kupci i EZG

ZAPAZANJE: Zakonom o električnoj energiji Brčko distrikta BiH, vrlo slično ovakvom zakonu u Republici Srpskoj, stoji samo jedna upućujuća odredba u vezi sa pravima aktivnih kupaca i EZG: *Aktivni kupci, kupci proizvođači, kao i građanske energetske zajednice imaju pravo da proizvode električnu energiju u skladu s ovim zakonom i zakonom kojim se regulišu obnovljivi izvori energije.*¹¹⁶

2.2.4.5 Informisanje

*Nadležno odjeljenje, Vlada i DERK, svako u okviru svojih nadležnosti, razvijaju odgovarajuće edukativne programe, izrađuju brošure i druge vidove obuke i informisanja javnosti o prednostima proizvodnje i korištenja obnovljivih izvora energije kao i o podsticajima vezanim za proizvodnju iz obnovljivih izvora energije.*¹¹⁷

ZAPAZANJE: Zakonom o OIEiEK Brčko distrikta BiH, se na jedan uopšten način pozivaju nadležni organi (Odjeljenje, Vlada, DERK) da vrše informisanje javnosti o svim značajnim prednostima OIE. Tako da je evidentno da informisanje i promjena svijesti kod građana nije na sistemski način razrađeno ovim zakonom. Ovaj nedostatak unekoliko nadoknađuju odredbe novog Zakona o energetskej efikasnosti u Brčko distriktu BiH, pošto je jedna od mjera energetske efikasnosti i upotreba OIE.¹¹⁸

¹¹⁶ Član 19. stav 3. Zakona o električnoj energiji Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 27/21).

¹¹⁷ Član 65. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

¹¹⁸ Član 70. Zakona o energetskej efikasnosti u Brčko Distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 25/22): (1) Nadležno odjeljenje, uz učestvovanje drugih javnih i privatnih učesnika, objavljuje informacije i provodi aktivnosti podizanja svijesti radi informisanja građana i domaćinstava u Distriktu o prednostima i praktičnosti preduzimanja mjera za poboljšanje energetske efikasnosti. (2) Nadležno odjeljenje je dužno i ovlašteno za: a) objavljivanje transparentnih i široko distribuiranih informacija o dostupnim mehanizmima finansiranja energetske efikasnosti i odgovarajućim pravnim okvirima, svim relevantnim sudionicima na tržištu, kao što su potrošači energije, građevinske kompanije, monter i građevinskih elemenata, arhitekti, inženjeri, energetske stručnjaci i drugi; b) razmjenu i širenje informacija o najboljim praksama za poboljšanje energetske efikasnosti i primjerenih projekata energetske efikasnosti; c) podsticanje pružanja informacija bankama, zajmodavcima i drugim finansijskim institucijama o mogućnostima učestvovanja, uključujući stvaranje javno-privatnih partnerstava, u finansiranju mjera za poboljšanje energetske efikasnosti. (3) Tržišni operatori imaju obavezu da potrošačima energije daju odgovarajuće i ciljne informacije i savjete o energetskej efikasnosti, na njihov zahtjev. (4) S ciljem transparentnosti i kontinuiranog praćenja i upravljanja energijom, posebno u javnom sektoru i velikim preduzećima, kao i uspješne implementacije zakonodavstva i izvještavanja o postignutim uštedama energije, Vlada će, uz podršku i prijedloge Komisije i nadležnog odjeljenja osigurati da se na službenoj internet stranici Vlade nalaze sve relevantne informacije u vezi sa energetskej efikasnošću. (5) Informisanje zainteresovanih strana provodi se putem internet stranice Vlade, a njime upravlja nadležno odjeljenje. (6) Informacije predviđene ovim članom obuhvataju: a) pravni, finansijski i strateški okvir: zakoni i podzakonski akti o energetskej efikasnosti, akcioni i operativni planovi, strategije, dostupni mehanizmi za finansiranje energetske efikasnosti, smjernice i izvještaji; b) registar EPC, energetske pregledi i izvještaji o inspekcijama, kao i lista licenciranih energetske menadžera i energetske savjetnika; c) postignuta ušteda energije: informacije o provedenim mjerama energetske efikasnosti i ostvarenim uštedama koje se redovno unose i koriste kao platforma za praćenje i provjeru uštede energije i izvještavanja; d) upravljanje potrošnjom energije: podaci o potrošnji energije koji se unose mjesečno u svrhu upravljanja, analize i izvještavanja o potrošnji energije. (7) Informacije u skladu sa stavom 6 ovog člana daju tijela javnog sektora, veliki potrošači, distributeri energije, operater distributivnog sistema, dobavljači i mali dobavljači, dobavljači energetske usluga i drugi.

2.3 Građanska energija – podsticajne mjere

2.3.1 Direktiva 2018/2001

Direktiva 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora, ističe da se pokazalo da su programi podrške/podsticaja za električnu energiju iz obnovljivih izvora ili "obnovljivu električnu energiju" djelotvoran način podsticanja njene upotrebe. Naravno, u obliku kojim se ne dovodi do narušavanja u pogledu funkcioniranja tržišta električne energije.¹¹⁹

Dokazano je da tržišno utemeljeni mehanizmi, kao što su konkursni (aukcijski) postupci, u brojnim okolnostima efikasno smanjuju troškove podrške na konkurentnim tržištima, uz izuzeća od aukcijskog postupka i direktnog marketinga za mala postrojenja i demonstracijske projekte kako bi se u obzir uzele njihove ograničenije sposobnosti.¹²⁰

Ovom Direktivom se zagovara i olakšava prekogranična podrška za obnovljivu energiju (na osnovu sporazuma o saradnju), a da se pritom na nesrazmjeran način ne utiče na nacionalne programe podrške.¹²¹

Programima podrške za električnu energiju iz obnovljivih izvora potiče se:¹²² 3. Program potpora za električnu energiju iz obnovljivih izvora oblikuje se tako da se električna energija iz obnovljivih izvora maksimalno integrira u tržište električne energije i da se osigura da proizvođači energije iz obnovljivih izvora odgovaraju na tržišne cjenovne signale i uvećaju svoje tržišne prihode. U tu svrhu, a uzimajući u obzir neposredne programe zaštite cijena, potpora se daje u obliku tržišne premije, koja bi, među ostalim, mogla biti promjenjiva ili fiksna. 4. Države članice osiguravaju da se potpora za električnu energiju iz obnovljivih izvora pruža na otvoren, transparentan, kompetitivan, nediskriminirajući i troškovno učinkovit način. Države članice mogu od natječajnih postupaka izuzeti mala postrojenja i demonstracijske projekte. 5. Države članice mogu ograničiti natječajni postupak na posebne tehnologije ako bi otvaranje programa potpore svim proizvođačima električne energije iz obnovljivih izvora dovelo do rezultata koji nije optimalan, uzimajući u obzir: (a) dugoročan potencijal određene tehnologije; (b) potrebu za postizanjem diversifikacije; (c) troškove integracije u mrežu; (d) ograničenja i stabilnosti mreže; (e) za biomasu, potrebu izbjegavanja distorzija tržišta sirovina.

7. Kako bi se povećala proizvodnja energije iz obnovljivih izvora u najudaljenijim regijama i na malim otocima, države članice mogu prilagoditi programe finansijske potpore projektima u tim područjima kako bi se uzeli u obzir troškovi proizvodnje povezani s posebnim uvjetima izoliranosti i ovisnosti o vanjskim izvorima.

Što se tiče stabilnosti finansijske podrške Direktiva 2018/2001 ukazuje na sljedeće:¹²³

1. Ne dovodeći u pitanje prilagodbe potrebne za poštovanje Članaka 107. i 108. UFEU-a, države članice osiguravaju da se razina potpore pružena projektima energije iz obnovljivih izvora i popratni uvjeti ne revidiraju na način kojim se negativno utječe na prava dodijeljena u skladu s njima i kojim se narušava gospodarska održivost projekata koji su već ostvarili korist od potpore. 4. Države članice najmanje svakih pet godina procjenjuju djelotvornost svojih programa potpora za električnu energiju iz obnovljivih izvora i njihov znatan distributivni utjecaj na različite skupine potrošača i ulaganja. Procjenom se

¹¹⁹ Preambula (16) Dir.2018/2001

¹²⁰ Preambula (19) Dir.2018/2001.

Izuzeća bi trebala biti u skladu s relevantnim pragovima utvrđenima u najnovijim Smjernicama Komisije o državnim potporama za zaštitu okoliša i energiju. U Smjernicama za razdoblje od 2014. do 2020. ti su pragovi utvrđeni na razinama od 1 MW (i 6 MW ili 6 proizvodnih jedinica za energiju vjetra) te 500 kW (i 3 MW ili 3 proizvodne jedinice za energiju vjetra) s obzirom na izuzeća od natječajnog postupka i izravnog stavljanja na tržište.

¹²¹ Preambula (22) Dir.2018/2001

¹²² Član 4. Dir.2018/2001

¹²³ Član 6. Dir.2018/2001

uzima u obzir učinak mogućih izmjena programâ potpore. Okvirnim dugoročnim planiranjem kojim se upravlja odlukama o potpori i izradi nove potpore uzimaju se u obzir rezultati te procjene. Države članice uvrstavaju tu procjenu u relevantna ažuriranja svojih integriranih nacionalnih energetske i klimatskih planova u skladu s Uredbom (EU) 2018/1999.

Za potrebe ove analize fokusiraćemo se na odredbe Direktive kojima se zagovara podrška kupcima-proizvođačima, odnosno potrošačima vlastite energije i zajednicama obnovljive energije.

Od značaja je da Direktiva u programima podrške "vidi" i potrošače vlastite obnovljive energije i takve potrošače koji djeluju zajednički (npr. u zgradama):¹²⁴ 6. *Države članice uspostavljaju okvir koji omogućuje promicanje i olakšavanje razvoja potrošnje vlastite energije iz obnovljivih izvora na temelju procjene postojećih neopravdanih prepreka potrošnji vlastite energije iz obnovljivih izvora i njezina potencijala na svojim državnim područjima i u svojim energetskim mrežama. Taj se poticajni okvir, među ostalim: (d) bavi pitanjem poticaja za vlasnike zgrada da stvore mogućnosti za potrošnju vlastite energije iz obnovljivih izvora, među ostalim za stanare; (e) pruža potrošačima vlastite energije iz obnovljivih izvora nediskriminirajući pristup relevantnim postojećim programima potpore te svim segmentima na tržištu električne energije za električnu energiju iz obnovljivih izvora iz vlastite proizvodnje koju unose u mrežu;*

U preambuli Direktive se ističe da je programe podrške potrebno omogućiti i za zajednice obnovljive energije, da mogu učestvovati u dostupnim programima pod jednakim uslovima kao i veći sudionici. U tu bi svrhu trebalo omogućiti preduzimanje mjera, kao što su pružanje informacija, tehnička i finansijska pomoć, smanjenje administrativnih zahtjeva, uključujući kriterije nadmetanja usmjerene na zajednice, određivanje odgovarajućih razdoblja za nadmetanje za zajednice obnovljive energije ili omogućavanje zajednicama obnovljive energije isplatu naknada direktnom podrškom kada ispunjavaju zahtjeve za mala postrojenja.¹²⁵

A u tekstu Direktive stoji i ovo:¹²⁶ 7. *Ne dovodeći u pitanje članke 107. i 108. UFEU-a, države članice uzimaju u obzir posebnosti zajednica obnovljive energije pri izradi programa potpore kako bi im se omogućilo da se pod jednakim uvjetima natječu za potporu s drugim sudionicima na tržištu.*

2.3.2 Republika Srpska

Kada je riječ o podsticajnim mjerama za građansku energiju u Republici Srpskoj, treba početi od načina obračuna više preuzete i predate proizvedene električne energije **kupaca-proizvođača**. Naime ovaj obračun se vrši primjenom:¹²⁷

- 1) *šeme neto mjerenja za elektrane instalisane snage do 10,8 kW (uključujući 10,8 kW),*
- 2) *šeme neto obračuna za elektrane instalisane snage u opsegu od 10,8 kW do 50 kW (uključujući 50 kW),*
- 3) *standardne šeme snabdijevanja za elektrane instalisane snage preko 50 kW.*

Ukoliko je tokom obračunskog perioda **kupac-proizvođač** predao više električne energije u mrežu nego što je preuzeo, razlika između predate i preuzete električne energije prenosi se u naredni obračunski period u korist kupca-proizvođača, i to:¹²⁸

¹²⁴ Član 21. Dir. 2018/2001

¹²⁵ Preambula (26) Dir. 2018/2001

¹²⁶ Član 22. Dir. 2018/2001

¹²⁷ Član 54. stav 1. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

¹²⁸ Član 55. stav 3. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

- 1) kod primjene šeme neto mjerenja u vidu energetske kredita, izraženo u kWh ili
- 2) kod primjene šeme neto obračuna u vidu monetarnog kredita koji odgovara vrijednosti predate više proizvedene električne energije tokom obračunskog perioda.

Energetski kredit označava pozitivnu razliku predate više proizvedene električne energije kupca-proizvođača i preuzete električne energije sa mreže tokom obračunskog perioda. Monetarni kredit označava novčanu vrijednost razlike predate više proizvedene električne energije kupca-proizvođača u odnosu na količine preuzete sa mreže tokom obračunskog perioda i izračunava se kao proizvod energetske kredita i jedinične cijene više proizvedene električne energije koja odgovara jediničnoj cijeni komponente energije sadržane u maloprodajnoj cijeni snabdjevača umanjene za 5%.¹²⁹

Snabdjevač koji vrši snabdijevanje kupca-proizvođača primjenom šema neto mjerenja ili neto obračuna **dužan je da preuzme višak proizvedene električne energije koji se isporuči u mrežu.**¹³⁰

Od značaja je i može se smatrati podsticajnom mjerom **oslobađanje kupca-proizvođača balansne odgovornosti** za mjerno mjesto, koju preuzima u potpunosti **snabdjevač.**¹³¹

Nadalje, **kupac-proizvođač** čija instalisana snaga elektrane ne **prelazi 150 kW nije dužan prijavljivati dnevni raspored rada i snositi troškove debalansa.**¹³²

Tu je i olakšica **kod obračuna naknade za podsticanje proizvodnje električne energije iz OIE.** Naime, u slučaju primjene šeme neto mjerenja ili neto obračuna, obračun ove naknade za OIE se vrši samo za neto razliku preuzete i predate električne energije u toku obračunskog perioda.¹³³

Od značaja je i što Regulatorna komisija donosi pravilnik kojim se preciznije uređuju kriterijumi za izdavanje sertifikata, postupak izdavanja, sadržaj sertifikata, njegovo produženje, prenos i izmjena, vođenje Registra izdatih sertifikata, **kao i pojednostavljena procedura izdavanja sertifikata za proizvodna postrojenja kupaca-proizvođača.**¹³⁴

Priključenje kupca-proizvođača na mrežu vrši nadležni operater distributivnog sistema na osnovu odgovarajuće potvrde o izvedenosti radova pravnog lica koje vrši izgradnju elektrane i uz ispunjenje ostalih uslova propisanih aktima o priključenju **po pojednostavljenoj proceduri.**¹³⁵

Zakon o električnoj energiji, upućujućom odredbom, takođe ističe da **kupci-proizvođači** koji proizvode električnu energiju iz obnovljivih izvora, mogu ostvariti pogodnosti u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije.¹³⁶

Upravo su Zakon o električnoj energiji i Zakon o OIE u Republici Srpskoj, poslužili kao pravni osnov za usvajanje "**Programa energetske održivosti domaćinstava**" MH "Elektroprivreda Republike Srpske", Matično preduzeće a.d. Trebinje i raspisivanje prvog Javnog poziva za učešće u projektu energetske održivosti domaćinstava u Srbskoj, u avgustu ove godine.¹³⁷

129 Član 3. stav 1. t. 11. i 12 Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

130 Član 52. stav 7. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

131 Član 54. stav 2. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

132 Član 54. stav 3. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

133 Član 55. stav 7. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

134 Član 10. stav 2. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

135 Član 52. stav 6. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

136 Član 41. Zakona o električnoj energiji ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 68/20)

137 <https://ers.ba/wp-content/uploads/2022/08/%D0%88%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D0%B2-%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%9B%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0-KONACNO.pdf>

Programom je predviđeno da se krajnjim kupcima omogućiti da lakše dođu do statusa kupca-proizvođača na način da im bude ponuđeno da se na krovne površine njihovih stambenih objekata, koji su već priključeni na elektrodistributivnu mrežu, instaliraju fotonaponski sistemi za proizvodnju električne energije za sopstvene potrebe. Ovim programom kroz prvu fazu treba biti obuhvaćeno 50.000 domaćinstava u Republici Srpskoj, tačnije 50.000 fotonaponskih sistema instaliranih snaga od 3 do 7 kW.¹³⁸

ZAPAZANJE: Kupci-proizvođači koji djeluju zajednički (zgrada ili stambeni kompleks) i koje kao takve prepoznaje zakon, nisu kao grupa posebno izdvojeni kao korisnici neke mjere podsticaja. Naime pojedinačni kupci-proizvođači koji djeluju zajednički ostvaruju pravo na primjenu komercijalne šeme obračuna u skladu sa iznosom pripadajuće instalirane snage elektrane tog kupca-proizvođača.¹³⁹ Međutim ostaje nejasno da li i kod kupaca-proizvođača koji djeluju zajednički snabdjevač preuzima balansnu odgovornost i da li su oslobođeni troškova debalansa ako instalirana snaga elektrane ne prelazi 150 kW.

Zajednica obnovljive energije ima pravo na podsticaje iz člana 23. Zakona o OIE u vidu:

- **premije za potrošnju za vlastite potrebe i**
- **pogodnosti prilikom priključenja na mrežu.**¹⁴⁰

ZAPAZANJE: Prema navedenom ZOE ima pravo na podsticaje za mala postrojenja, s tim da nema pravo na obavezan otkup proizvedene električne energije po garantovanoj otkupnoj cijeni ili pravo na premiju za prodaju na tržištu.

Pravo na podsticaj ZOE može ostvariti ako:¹⁴¹

- 1) *proizvodi električnu energiju u malim postrojenjima,*
- 2) *količine električne energije, odnosno instalirani kapaciteti proizvodnih postrojenja ne prelaze tehnološke kvote za određenu godinu utvrđene Programom,*
- 3) *posjeduje sertifikat za proizvodno postrojenje,*
- 4) *u postrojenju nije ugrađena oprema koja je korišćena.*

¹³⁸ Vrijednost svake pojedinačne investicije u fotonaponski sistem utvrđuje se na bazi podataka o ostvarenoj godišnjoj potrošnji (period april 2021. godina - mart 2022. godina) koja određuje i instaliranu snagu fotonaponskog sistema. MH "ERS" MP preuzima obavezu obezbjeđenja finansiranja izgradnje fotonaponskih sistema. Nakon što MH "ERS" MP sprovede postupak nabavke opreme, sa krajnjim kupcima će zaključiti ugovore o odloženom plaćanju fotonaponskih sistema. Krajnji kupac bi investirana sredstva u gradnju fotonaponskog postrojenja na krovnoj površini njegovog stambenog objekta otplaćivao u jednakim mjesečnim iznosima utvrđenim u visini prosječno ostvarenog mjesečnog računa za utrošenu električnu energiju tokom prethodne godine, umanjenog za 10% (osim ukoliko krajnji kupac ne želi veću ratu). Tokom, ali i nakon perioda otplate fotonaponskog sistema, krajnji kupac ima mogućnost kupovine dodatnih količina električne energije od svog snabdjevača koji djeluje u okviru MH "ERS" MP, ukoliko troši više energije nego što fotonaponski sistem proizvede i to po cijenama koje u tom trenutku budu važeće cijene električne energije za kategoriju domaćinstva. Instaliranjem fotonaponskog sistema krajnji kupac stiče status kupca-proizvođača, koji potrebe za energijom podmiruje iz sopstvenog izvora, a ostvareni višak/manjak električne energije u određenom momentu predaje, odnosno preuzima iz distributivne mreže.

¹³⁹ Član 57. stav 3. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

¹⁴⁰ Član 60. stav 3. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

¹⁴¹ Član 24. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

Ograničenja koja važe za druge proizvođače iz OIE važe i za ZOE u pogledu ostvarenja prava na podsticaje za proizvodna postojenja.¹⁴²

Pravo na premiju za potrošnju za vlastite potrebe ZOE može ostvariti u trajanju do 15 godina.¹⁴³

Premiju za mala postrojenja utvrđuje Regulatorna komisija u skladu sa **metodologijom** propisanom **Pravilnikom o podsticaju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije**. Na osnovu propisane metodologije Regulatorna komisija, uz saglasnost Vlade, donosi odluku o visini premija za mala postrojenja. Premija za mala postrojenja je promjenjiva i izračunava se kao razlika između garantovane otkupne cijene za dato postrojenje i referentne tržišne cijene, koju takođe utvrđuje Regulatorna komisija kao prosječnu ostvarenu veleprodajnu cijenu ostvarenu u prethodnom kvartalu u Bosni i Hercegovini i/ili na dvije berze u zemljama u okruženju.¹⁴⁴

Za potrebe utvrđivanja visine garantovanih otkupnih cijena i premija mala postrojenja se dijele na:¹⁴⁵

- 1) hidroelektrane instalisane snage zaključno sa 150 kW;
- 2) vjetroelektrane instalisane snage zaključno sa 150 kW;
- 3) solarne elektrane na zemlji instalisane snage zaključno sa 150 kW;
- 4) solarne elektrane na objektima:
 1. instalisane snage zaključno sa 50 kW,
 2. instalisane snage veće od 50 kW zaključno sa 500 kW;
- 5) elektrane na bio-masu i bio-gas, deponijski gas i gas iz postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda:
 1. instalisane snage zaključno sa 50 kW,
 2. instalisane snage veće od 50 kW zaključno sa 500 kW.

Pravo na na premiju ZOE, kao proizvođač električne energije iz obnovljivih izvora u malim postrojenjima ostvaruje na osnovu rješenja, koje donosi Regulatorna komisija na zahtjev proizvođača, nakon izgradnje objekata i ispunjenja drugih uslova u skladu sa Zakonom o OIE.¹⁴⁶

Operater sistema podsticaja, kao neprofitna organizacija, obavlja administrativno-finansijske i druge operativne poslove sistema podsticaja proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i osniva se u skladu sa propisima kojima se uređuje sistem javnih službi.¹⁴⁷

142 Član 25. i 26. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22):

Član 25. (1) Na vodotoku čija je dužina manja od 10 km, pravo na podsticaj može ostvariti samo jedno proizvodno postrojenje.

(2) Na vodotoku čija je dužina veća od 10 km, pravo na podsticaj može ostvariti postrojenje čiji su krajnji dijelovi – vodozahvat i mašinska zgrada udaljeni najmanje 5 km od krajnjih dijelova drugih proizvodnih postrojenja.

(3) U slučaju izgradnje više solarnih elektrana na istom objektu, sve izgrađene elektrane smatraće se jednim postrojenjem u pogledu instalisane snage iz člana 8. ovog zakona, a u svrhu određivanja vrste i visine podsticaja novoizgrađene solarne elektrane.

Član 26. (1) Proizvođaču električne energije iz malog postrojenja koji je u periodu investiranja primao državnu pomoć srazmjerno se umanjuje garantovana otkupna cijena ili premija.

(3) Pod državnom pomoći iz st. 1. i 2. ovog člana podrazumijeva se svaka direktna ili indirektna pomoć u vidu davanja u novcu, materijalu i opremi, subvencija i poreskih olakšica.

143 Član 30. stav 2. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

144 Član 31. st.1, 2, 4. i 5. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

145 Član 31. stav 7. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

146 član 32. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

147 Član 11. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

Kod pogodnosti prilikom priključenja na mrežu:¹⁴⁸

- (1) *Operater distributivnog sistema dužan je da svakom novom proizvođaču za malo postrojenje, koji zahtijeva priključenje na distributivnu mrežu, izradi i dostavi, o svom trošku, detaljnu analizu mogućnosti i uslova za priključenje, sa procjenom troškova priključenja i vremenskim okvirom za realizaciju predloženog načina priključenja.*
- (2) *Operater distributivnog sistema, uz saglasnost Regulatorne komisije, donosi pravilnik kojim se preciznije propisuju način, uslovi i postupak priključenja na mrežu, ostvarivanje pogodnosti, kriterijumi za podjelu troškova priključenja i druga pitanja.*

Regulatorna komisija, uz saglasnost Vlade, donosi **pravilnik o podsticanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora** kojim se uređuju:¹⁴⁹

- 1) *postupak za ostvarivanje prava na podsticaj i preciziraju uslovi za ostvarivanje prava na podsticaj,*
- 2) *postupak za ostvarivanje prava na podsticaj za proizvodna postrojenja u eksploataciji koja su izvršila rekonstrukciju i preciziraju kriterijumi za ostvarivanje prava na podsticaj za ta postrojenja,*
- 3) *kriterijumi za umanjenje podsticajnih mjera za proizvodna postrojenja koja su u periodu investiranja primila državnu pomoć,*
- 4) *mjerjenje, očitavanje i obračun električne energije za koju se ostvaruje pravo na podsticaj,*
- 5) *period na koji se ostvaruje pravo na podsticaj i zaključivanje ugovora o podsticaju,*
- 6) *način utvrđivanja troškova rada Operatera podsticaja,*
- 7) *način provjere količina električne energije za podsticanje po tehnologijama (tehnoloških kvota) i izdavanje odgovarajućih potvrda za energiju za mala postrojenja od Operatera podsticaja,*
- 8) *način utvrđivanja iznosa sredstava potrebnih za funkcionisanje sistema podsticanja proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora,*
- 9) *metodologija utvrđivanja garantovane otkupne cijene, referentne tržišne cijene, premije za mala postrojenja i granični iznos premije za velika postrojenja,*
- 10) *druga pitanja od značaja za sprovođenje sistema podsticaja.*

ZAPAŽANJE: U nabrajanju sadržaja pravilnika o podsticanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora koji će donijeti Regulatorna komisija, uz saglasnost Vlade, u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu zakona, nisu posebno izdvojeni kupci-proizvođači, koji djeluju pojedinačno ili zajednički, kao ni ZOE i njihova prava na ostvarivanje podsticaja. Trebalo bi voditi računa da u ovom, ako već ne u posebnom podzakonskom aktu za kupce-proizvođače iz kategorije domaćinstva, kupci-proizvođači i ZOE dobiju sistematičan pregled prava na podsticaje i načina za njihovo ostvarivanje u promociji i razvoju građanske energije.

Kupci-proizvođači, kupci-proizvođači koji djeluju zajednički i ZOE, imaju pravo i na podsticajna sredstva koja su namijenjena ENERGETSKOJ EFIKASNOSTI.

ZAPAŽANJE: Naime korišćenje obnovljivih izvora energije za proizvodnju električne ili toplotne energije smatra se jednom od mjera za poboljšanje energetske efikasnosti, ako se električna ili toplotna energije proizvedena na ovaj način koristi u zgradi ili objektu u kojem je deli-

148 Član 28. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

149 Član 34. Zakona o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22).

mično ili u potpunosti proizvedena i ako nije namijenjena za prodaju. Fizička i pravna lica koja koriste obnovljive izvore energije na ovaj način mogu da koriste sredstva Fonda za zaštitu životne sredine i energetske efikasnosti Republike Srpske i druga sredstva namijenjena za projekte energetske efikasnosti, ako predmetna proizvodnja energije nije već obuhvaćena nekom od drugih stimulativnih mjera namijenjenih obnovljivim izvorima energije.¹⁵⁰

2.3.3 Federacija BiH

Podsticanjem proizvodnje električne energije iz OIE i proizvodnje toplotne i električne energije u kogeneraciji (kombinovanom ciklusu), kao i upotrebe OIE u transportu, obezbjeđuje se, između ostalog, aktivno učešće lokalnih zajednica i građana u energetske tranziciji i demokratizacija procesa OIE.¹⁵¹

Postoji nekoliko generalnih mjera koje su primjenjive za sve proizvođače električne energije koji koriste OIE: kod priključenja na mrežu imaju prednost u rješavanju zahtjeva za priključenje na elektroenergetsku mrežu, u odnosu na postrojenja koja ne koriste OIE, a u skladu sa važećim propisima i pravilima kojim se reguliše priključak na distributivnu mrežu.¹⁵²

Takođe, proizvođači električne energije koji koriste OIE imaju **prednost isporuke proizvedene električne energije iz OIEiEK u mrežu**, odnosno **prednost u dispečiranju**, u skladu sa važećim propisima i pravilima kojim se reguliše rad elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.¹⁵³

Za **prosumere**, mjere podsticaja za građansku energiju u Nacrtu Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH, nalazimo u pravu **prosumera** na korištenje šeme snabdijevanja neto obračuna. Posebno je regulisano da prosumeri iz kategorije domaćinstava, odobrene priključne snage **do 10,8 kW**, imaju pravo na **izbor šeme snabdijevanja neto mjerenja u periodu od 10 godina** nakon čega ostvaruju pravo na šemu snabdijevanja neto obračuna ili pravo na korištenje šeme snabdijevanja neto obračuna.¹⁵⁴

Neto mjerenje označava šemu snabdijevanja unutar koje se višak električne energije koju prosumer isporuči u mrežu tokom obračunskog perioda prenosi u naredni obračunski period u vidu **energetskog kredita**¹⁵⁵ koji se koristi za umanjenje potrošnje električne energije u periodima kada je potrošnja električne energije prosumera veća od proizvodnje za sopstvene potrebe.

Neto obračun označava šemu snabdijevanja unutar koje se novčana vrijednost viška električne energije isporučene u mrežu od strane prosumera može koristiti kasnije za nadoknadu troškova električne energije preuzete u periodu kada vlastita proizvodnja nije dovoljna i gdje je višak vrijednosti energije niži od maloprodajne cijene električne energije.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Član 15. stav 1. i 2. Zakona o energetske efikasnosti ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 59/13)

¹⁵¹ Član 2. stav 2. t. m) i n) Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

¹⁵² Član 27. stav 1. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

¹⁵³ Član 27. stav 4. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

¹⁵⁴ Član 47. st. 4. i 5. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

¹⁵⁵ **Energetski kredit** označava pozitivnu razliku predate više proizvedene električne energije prosumera i preuzete električne energije sa mreže tokom obračunskog perioda (Član 3. stav 1. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH).

¹⁵⁶ **Monetarni kredit** označava monetarnu vrijednost razlike predate više proizvedene električne energije prosumera u odnosu na količine preuzete sa mreže tokom obračunskog perioda, u skladu sa šemom snabdijevanja neto obračuna (Član 3. stav 1. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH). Vrijednost monetarnog kredita predstavlja proizvod energetske kredita i jedinične cijene koja odgovara jediničnoj cijeni komponente energije sadržane u maloprodajnoj cijeni snabdjevača umanjene za 5% (Član 49. stav 8. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH).

Mjera podsticaja je i to što **prosumeri iz kategorije domaćinstava nisu balansno odgovorni, te su njihovi snabdjevači odgovorni za njihovo balansiranje.**¹⁵⁷

Prosumer **ne plaća ni naknadu za podsticanje na električnu energiju koju je sam proizveo**, bez obzira da li se energija direktno utroši ili se isporuči u mrežu i naknadno utroši.¹⁵⁸

ZAPAŽANJE: Što se tiče prosumera koji djeluju zajednički (unutar iste zgrade ili stambenog kompleksa), i oni ostvaruju pravo na primjenu neto mjerenja ili neto obračuna u skladu sa iznosom pripadajuće instalisane snage elektrane tog prosumera.¹⁵⁹ Što je pozitivna mjera koja je pored pojedinačnih prosumera proširena i na one koji djeluju zajednički.

Mjerom se u širem smislu može smatrati i pojednostavljene procedura za protumere:

Jedinice lokalne samouprave i kantonalne uprave su obavezne da harmonizuju svoje postojeće, odnosno nove propise, s ciljem pojednostavljenja procedura prilikom ishodovanja dozvola za prosumere.

*Operatori distributivnog sistema propisuju pojednostavljene procedure priključenja elektrane koja koristi obnovljive izvore energije na unutrašnje instalacije prosumera i sticanje statusa prosumera s ciljem pojednostavljenja postupaka.*¹⁶⁰

Nacrtom Zakona o korištenju OIEiEK posebnim članom se reguliše sufinansiranje izgradnje postrojenja prosumera:¹⁶¹

- (1) *Operator za OIEiEK će, prilikom izračuna potrebnih sredstava za administriranje sistema podsticaja, planirati iznos u visini od najmanje 10% od planiranog ukupnog iznosa naknade za podsticanje, koji će se koristiti za **jednokratno sufinansiranje izgradnje postrojenja prosumera iz kategorije domaćinstva.***
- (2) *Jednokratno sufinansiranje iz stava (2) ovog člana propisati će se **Programom o sufinansiranju prosumera iz kategorije domaćinstva**, a koji najmanje sadrži:*
 - a) *način dodjele jednokratnog sufinansiranja,*
 - b) *socijalni aspekt sufinansiranja,*
 - c) *visinu sufinansiranja,*
 - d) *kriterije za sufinansiranje,*
 - e) *odredbe o ravnomjernom regionalnom učesću,*
 - f) *obavezu izvještavanja od strane korisnika Programa,*
 - g) *ostale odredbe potrebne za funkcionisanje sufinansiranja.*
- (3) *Program iz stava (2) ovog člana donosi Operator za OIEiEK, uz prethodnu saglasnost Vlade Federacije.*

ZAPAŽANJE: Pored toga što Regulatorna komisija za energiju FBiH donosi Pravilnik o proizvodnji električne energije za vlastite potrebe, kojim reguliše pitanja od značaja za implementaciju šema neto mjerenja i neto obračuna, Programom o sufinansiranju prosumera iz kategorije domaćinstva, otišlo se korak dalje i jasno stavilo do znanja da je razvoj građanske energije cilj koji se želi i može ostvariti, jer su određeni izvori

¹⁵⁷ Član 57. stav 1. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

¹⁵⁸ Član 28. stav 2. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH

¹⁵⁹ Član 50. stav 3. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

¹⁶⁰ Član 52. stav 2. i 3. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

¹⁶¹ Član 53. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

sredstava, kriteriji, način dodjele i ciljna grupa prosumera iz kategorije domaćinstava, uz naglašen socijalni aspekt sufinansiranja, čime se može uticati na uključivanje u benefite građanske energije i ranjivih, odnosno energetske ugroženih kupaca.

Za **zajednice obnovljive energije** postoji obećanje da će *s ciljem promovisanja i korištenja proizvodnje električne energije iz OIEiEK, Vlada Federacije i lokalne vlasti će podržati lokalne inicijative za razvoj zajednica obnovljivih izvora energije.*¹⁶²

ZOE imaju pravo na **obavezan otkup** električne energije u cijelosti ili djelimično po **garantovanoj otkupnoj cijeni za mala postrojenja** u skladu sa **raspoloživim tehnološkim kvotama** (ZOE tako imaju pravo na minimalni udio tehnoloških kvota za mala postrojenja).¹⁶³

Naime, Vlada Federacije, na prijedlog ministarstva nadležnog za energetiku, donosi **Uredbu o kvotama za OIEiEK**, kojom se propisuju **tehnološke kvote sa definisanim udjelom rezervisanim za zajednice obnovljive energije** (na godišnjem nivou, za period od 10 godina), o čemu Operator za OIEiEK, uz saglasnost nadležnog ministarstva, do 31.03. tekuće godine, donosi Odluku o raspodjeli tehnoloških kvota za tekuću godinu.¹⁶⁴

Planirane kvote za zajednice obnovljive energije se mogu povećati u slučaju raspoloživosti dostupnih fondova i raspoloživih potencijala OIE i ako određene planirane kvote za zajednice obnovljive energije ne mogu biti popunjene u roku od dvije godine, razlika između planiranih i ostvarenih kvota se prenosi u kvote za sljedeće dvije godine.¹⁶⁵

ZAPAŽANJE: Propisivanjem da ZOE imaju pravo na minimalni udio tehnoloških kvota za mala postrojenja, odnosno da se za ZOE Uredbom o kvotama za OIEiEK vrši obavezna rezervacija udjela tehnoloških kvota, pa i da se taj udio može povećati u slučaju raspoloživosti dostupnih fondova i raspoloživih potencijala OIE, direktno se doprinosi promociji i razvoju građanske energije putem ZOE. Ovo je dobar primjer razvoja pravnog okvira za podsticanje razvoja ZOE.

Pravo ZOE na otkup električne energije u cijelosti ili djelimično po garantovanoj otkupnoj cijeni za mala postrojenja, realizuje se kao pravo na podsticaj na osnovu garantovane otkupne cijene za mala postrojenja koja koriste energiju sunčevog zračenja, koje ostvaruje jedan ili više najpovoljnijih ponuđača **u postupku FIT-aukcije** (na period od 12 godina). Operator za OIEiEK, uz saglasnost nadležnog ministarstva, donosi **Pravilnik o aukcijama.**¹⁶⁶

Kriterij za izbor najpovoljnijih ponuda je najniža ponuđena garantovana otkupna cijena, ukoliko se ponuđena količina energije u potpunosti uklapa u tehnološke kvote koje su predmet FIT aukcije.¹⁶⁷

Nacrtom Zakona o električnoj energiji, u vezi sa podsticajnim mjerama za proizvođače električne energije iz obnovljivih izvora energije, propisano je da proizvođač koji proizvodi električnu energiju koristeći OIEiEK, može ostvariti podsticaje za proizvodnju u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast obnovljivih izvora energije

¹⁶² Član 54. stav 1. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

¹⁶³ Član 54. st. 2. i 3. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

¹⁶⁴ Član 25. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

¹⁶⁵ Član 26. stav 3. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

¹⁶⁶ Član 33. stav 1. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

¹⁶⁷ Član 35. stav 3. Nacrta Zakona o korištenju OIEiEK Federacije BiH.

i efikasne kogeneracije.¹⁶⁸ A u vezi sa proizvodnjom za vlastite potrebe, propisano je da aktivni kupci i energetske zajednice građana imaju pravo da proizvode električnu energiju za vlastite potrebe i prodaju višak proizvedene električne energije u skladu sa ovim zakonom, zakonom kojim se uređuje oblast obnovljivih izvora energije i podzakonskim aktima.¹⁶⁹

Takođe je od značaja što nadležno ministarstvo donosi **pravilnik kojim se definišu uslovi i kriteriji za certificiranje instalatera solarnih elektrana i vjetroelektrana instalisane snage do 23 kW**.¹⁷⁰

Podsticajnu mjeru možemo prepoznati i u **oslobađanju investitora prijave radova nadležnom inspektor**. Prema Nacrtu Zakona o električnoj energiji investitor je dužan da prijavi namjeravani početak izvođenja radova na izgradnji ili rekonstrukciji, promjeni namjene ili stavljanju trajno van pogona dijela ili cijelog elektroenergetskog objekta, za sve elektrane, **osim solarnih elektrana instalisane snage manje od 50 kW**.¹⁷¹

Zakonom o energijskoj efikasnosti FBiH, u vezi sa OIE, navedeno je da:

- (1) Uporaba obnovljivih izvora energije za proizvodnju električne ili toplotne energije se smatra se mjerom energetske učinkovitosti u smislu ovoga zakona ako:
 - a) je električna ili toplotna energija iz OIEiEK-a proizvedena na zgradi, ili pomoćnim objektima zgrade, u kojoj se koristi; b) specifični obnovljivi izvor energije nije već obuhvaćen podsticajnim mjerama ili ako električna energija proizvedena iz tog obnovljivog izvora energije nije namijenjena za prodaju.
- (2) Fizičke i pravne osobe koje koriste obnovljive izvore energije iz stavka (1) ovoga članka mogu koristiti sredstva namijenjena za projekte energetske učinkovitosti.¹⁷²

2.3.4 Brčko distrikt BiH

Mjere podsticaja u Brčko distriktu BiH, na osnovu Zakona o OIEiEK prepoznajemo u pravu **kupca–proizvođača, koji je u obavezi pribavljanja sertifikata za proizvodno postrojenje, odnosno elektranu, koji izdaje operator distributivnog sistema na čiju mrežu je priključen kupac–proizvođač, po pojednostavljenoj proceduri**.¹⁷³

Pozitivna mjera je i to što se obračun više preuzete i predate proizvedene električne energije kupca–proizvođača vrši primjenom:

- a) *sheme neto mjerenja za postrojenja instalirane snage do zaključno 10,8 kW (uključujući 10,8 kW);*
- b) *sheme neto obračuna za postrojenja instalirane snage u opsegu od 10,8 kW do 50 kW (uključujući 50 kW).*¹⁷⁴

Za kupca–proizvođača mjera podsticaja je i **obračun kod primjene sheme neto mjerenja i neto obračuna**. Naime, ukoliko je tokom obračunskog perioda kupac–proizvođač predao više električne energije u mrežu nego što je preuzeo, razlika između predate i preuzete električne energije prenosi se u naredni obračunski period u korist kupca–proizvođača, i to:

- a) kod primjene sheme neto mjerenja u vidu energetske kredita izraženo u kWh, ili

¹⁶⁸ Član 36. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH

¹⁶⁹ Član 37. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH.

¹⁷⁰ Član 140. stav 2. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH.

¹⁷¹ Član 157. stav 2. Nacrta Zakona o električnoj energiji Federacije BiH.

¹⁷² Član 20. Zakona o energijskoj efikasnosti Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH, broj 22/17).

¹⁷³ Član 51. stav 7. Zakona o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22)

¹⁷⁴ Član 53. stav 1. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

- b) kod primjene sheme neto obračuna u vidu monetarnog kredita koji odgovara vrijednosti predate više proizvedene električne energije tokom obračunskog perioda.¹⁷⁵

Važno je znati i da se **obračun naknade za podsticaje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije, u slučaju primjene sheme neto mjerenja ili neto obračuna, vrši za neto razliku preuzete i predate električne energije u toku obračunskog perioda.**¹⁷⁶

Snabdjevač koji vrši snabdijevanje **kupca–proizvođača** primjenom shema neto mjerenja ili neto obračuna dužan je **preuzeti višak proizvedene električne energije koji se isporuči u mrežu. Snabdjevač ima balansnu odgovornost za mjerno mjesto kupca–proizvođača. Kupac–proizvođač** čija instalirana snaga postrojenja ne prelazi 150kW **nije dužan** prijavljivati raspored rada i **snositi troškove debalansa** u slučaju odgovornosti za debalans.¹⁷⁷

Kupac–proizvođač koji na godišnjem nivou u kontinuitetu ostvaruje višak proizvodnje u odnosu na potrošnju, a za kog se prema kriteriju instalirane snage postrojenja primjenjuje shema neto mjerenja ili neto obračuna, **ima pravo na primjenu standardne sheme snabdijevanja.**¹⁷⁸

ZAPAŽANJE: Kupci-proizvođači koji djeluju zajednički (zgrada ili stambeni kompleks) i koje kao takve prepoznaje zakon, nisu kao grupa posebno izdvojeni kao korisnici neke mjere podsticaja.

ZAPAŽANJE: Što se tiče zajednica obnovljive energije, interesantno je da Zakon o OIEiEK Brčko distrikta BiH, nije predvidio pravo na podsticaje u vidu prava na obavezan otkup proizvedene električne energije po garantovanoj otkupnoj cijeni ili pravo na premiju za prodaju na tržištu ili potrošnju za vlastite potrebe za mala postrojenja. Tako je za ZOE ostalo samo pravo na pogodnosti prilikom priključenja na mrežu. Što predstavlja restriktivan pristup u promociji i razvoju ZOE u BiH.

Od značaja je međutim propisano pravo na podsticaje fizičkim licima:¹⁷⁹

- (1) *Nadležno odjeljenje može predvidjeti podsticajna sredstva za promociju i učešće u izgradnji odnosno nabavci postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora koju realizira fizičko lice.*
- (2) *Pravilnik o podsticajima uređuje, među ostalim, pitanja maksimalnog učešća Distrikta u troškovima izgradnje odnosno nabavke postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora fizičkih lica, načina dodjele podsticaja, kriterija za izbor te postupka odabira korisnika podsticaja.*

Prema Zakonu o električnoj energiji Brčko distrikta BiH, proizvođač koji proizvodi električnu energiju koristeći obnovljive izvore energije i u efikasnoj kogeneraciji, **može ostvariti podsticaje za proizvodnju** saglasno propisima kojima se uređuje oblast obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije. **Kupci-proizvođači** koji proizvode

¹⁷⁵ Član 54. stav 3. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

¹⁷⁶ Član 54. stav 7. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

¹⁷⁷ Član 53. st. 2, 3. i 4. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

¹⁷⁸ Član 55. stav 4. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

¹⁷⁹ Član 63. Zakona o OIEiEK Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22).

električnu energiju iz obnovljivih izvora, mogu ostvariti pogodnosti u skladu s propisima kojima se uređuje oblast obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije.¹⁸⁰

Prema Zakonu o energetskej efikasnosti Brčko distrikta BiH, predmet finansiranja u provedbi ciljeva energetske efikasnosti predstavlja finansiranje mjera efikasnog korištenja energije kao i drugih aktivnosti koje se finansiraju odnosno sufinansiraju u skladu s ovim zakonom, a naročito, između ostalog, **podsticanje proizvodnje električne i toplotne energije iz obnovljivih izvora za vlastite potrebe.**¹⁸¹

Od značaja je i to što se Zakonom o energetskej efikasnosti u Brčko Distriktu BiH, propisuje da *prilikom projektiranja nove zgrade ili kada se na zgradi provodi detaljna obnova, projektanti ili investitori moraju ocijeniti moguću upotrebu sljedećih visoko efikasnih alternativnih sistema: a) decentralizovani sistemi napajanja energijom koji koriste obnovljive izvore energije; b) sistemi koji koriste kogeneraciju, kombiniranu toplotnu i električnu energiju ili mehaničku energiju; c) sistemi koji koriste toplotne pumpe; i d) daljinski ili blokovski sistemi grijanja i hlađenja, posebno oni koji koriste obnovljive izvore energije i koji se napajaju iz centralnog izvora energije koji se koriste za više zgrada ili lokacija.*¹⁸²

¹⁸⁰ Član 21. Zakona o električnoj energiji ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 27/21).

¹⁸¹ Član 69. Zakona o energetskej efikasnosti u Brčko Distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 25/22).

¹⁸² Član 59. Zakona o energetskej efikasnosti u Brčko Distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 25/22).

3. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Analiza je u fokusu imala sve zakone o OIE u BiH, za Republiku Srpsku, Federaciju BiH (nacrt) i Brčko distrikt BiH.

Istina je da u fokusu analize nije bio niti jedan podzakonski akt predviđen zakonima o OIE u BiH, naime rokovi za njihovo donošenje teku, neki su pri svom kraju, a za Federaciju BiH ne mogu ni početi teći jer je zakon usvojen samo u nacrtu i prema tome čeka proceduru usvajanja u prijedlogu, objavu i stupanje na snagu.

Nadalje, bilo je neophodno širenje fokusa analize i na sve relevantne zakonske odredbe drugih zakona u vezi sa razvojem OIE – zakone o energetici, električnoj energiji, energetske efikasnosti, energetskim, odnosno elektroenergetskim djelatnostima. Ni takav fokus nije bio dovoljno širok pa se analiza oslanjala i na odredbe zakona o koncesijama, zadrugama, javnim preduzećima, razvoju malih i srednjih preduzeća, prostornom planiranju i građenju, zaštiti životne sredine, održavanju zgrada...

Potom je sve posmatrano sa aspekta usklađenosti navedenog pravnog okvira sa odredbama relevantnih direktiva koje su u Evropskoj uniji poslužile kao osnov za razvoj koncepta građanske energije - Direktiva 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora i Direktiva 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU – i koje su osnov za razvoj građanske energije i u zemljama članicama Energetske zajednice, među kojima je i Bosna i Hercegovina.

Nije novo ako se ovdje kaže da je zakonska regulativa za OIE u BiH **djelimično usklađena** sa navedenim direktivama i da ima još prostora za preciziranje i doradu. Naravno da svaka država, kako to kažu i direktive, ima pravo da pronalazi ili zadrži svoja rješenja u razvoju instituta građanske energije, sve dok je to u skladu sa postavljenim okvirom i dok se ostvaruju ciljevi postavljeni direktivom.

Za sada su u tom usklađivanju mnogo bolje prošli instituti kupaca-proizvođača (prosumera), kada djeluju samostalno ili zajednički i zajednice obnovljive energije. Energetske zajednice građana i njihovo pravno normiranje je u većoj mjeri postignuto samo u Nacrtu Zakona o OIEiEK u Federaciji BiH, dok su i Republika Srpska i Brčko distrikt BiH, ovaj institut vezali samo za uvodne odredbe svojih novih zakona o električnoj energiji, odnosno za definicije, a potom energetskim zajednicama građana nisu dali nikakvu ulogu u razvoju građanske energije.

Presjek koji je učinila analiza u novembru mjesecu ove godine, nas opominje da će uspjeh i dalji razvoj građanske energije u BiH, u ovoj fazi razvoja, zavisiti od brzine i kvaliteta izrade predviđenih podzakonskih akata, u smislu detaljnije razrade pojednostavljenja predviđenih procedura, podsticajnih mjera, standarda i rokova, tehničkih rješenja i sličnih sadržaja od kojih zavisi uspješna primjena zakona.

Analiza je pokazala da fokus mora biti širi katalog zakonskih propisa, te će uspješnost razvoja koncepta građanske energije zavisiti i od brzine usklađivanja drugih zakona od značaja za ovu oblast, ne nužno samo na entitetskom nivou (npr. kantonalni propisi o koncesijama, prostornom uređenju i građenju i slično u skladu sa ustavnom podjelom nadležnosti).

Ako tražimo nekoliko aktuelnih preporuka za budući period, ovo su prijedlozi, uz sve ograde o subjektivnom uvidu i razmišljanju na temu:

- **Poštovati rokove za donošenje podzakonskih akata predviđenih u zakonima o OIE u BiH, kako bi se omogućila puna primjena predviđenih rješenja od značaja za razvoj građanske energije;**
- **Identifikovati sve druge zakonske i podzakonske akte koji su od značaja za razvoj građanske energije u BiH, na svim nivoima, kako bi se ostvarila usklađena i cjelovita pravna rješenja i okvir, te eliminisale eventualne prepreke i kontradiktornosti;**
- **Neophodno je, u predviđenim rokovima, donijeti integrisane energetske i klimatske planove na nivou BiH/RS/FBiH (Brčko distrikt BiH već ima svoj Akcioni plan održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) do 2030. godine), kojima bi se pružila podrška za razvoj građanske energije, koja je od velikog značaja za ostvarenje zacrtanih energetske i klimatskih ciljeva;**
- **Informisanje građana/građanki, ali i privrednika/preduzetnika i svih zainteresovanih subjekata, posebno na lokalnom nivou, o konceptu, mogućnostima, prednostima i koristima od razvoja građanske energije, mora biti u vrhu prioriteta, uporedo sa razvojem i usklađivanjem pravnog okvira, kako bi se ostvario puni efekat od ovog koncepta. Treba identifikovati najbolje načine informisanja, posebno uključujući digitalne platforme, društvene mreže, ali i druge kreativne pristupe kako bi svi dobili pristup potrebnim informacijama, koracima za uključivanje u građansku energiju i finansijskim troškovima/koristima za svakoga ko se uključi.**

Prilog

Podzakonski akti za provođenje zakona o OIE u BiH¹⁸³

Republika Srpska		
Zakon:	Zakon o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22)	
Podzakonski akt:	Rok/Status:	Donosilac/Komentar:
Program o korišćenju obnovljivih izvora energije	Šest mjeseci (septembar 2022)/nije donesen.	Donosi ga Vlada. Očekuje se donošenje u IV kvartalu 2022.
Uredba o bio-gorivu i drugim obnovljivim gorivima u transportu	Šest mjeseci (septembar 2022)/nije donesena.	Donosi je Vlada. Očekuje se donošenje u IV kvartalu 2022.
Odluka o osnivanju operatora podsticaja	Godinu dana (mart 2023)/nije donesena.	Donosi je Vlada. Očekuje se donošenje u roku.
Uputstvo o postupku vođenja Registra projekata iz OIE	Šest mjeseci (septembar 2022)/nije doneseno.	Donosi ga ministar za energetiku. Očekuje se donošenje u IV kvartalu 2022.
Pravilnik o izdavanju sertifikata za proizvodno postrojenje koje proizvodi električnu energiju iz OIE	Godinu dana (mart 2023)/nije donesen.	Donosi ga Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske. Očekuje se donošenje u roku.
Pravilnik o garanciji porijekla za električnu energiju proizvedenu iz OIE	Godinu dana (mart 2023)/nije donesen.	Donosi ga Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske. Očekuje se donošenje u roku.
Pravilnik o podsticanju proizvodnje električne energije iz OIE	Godinu dana (mart 2023)/nije donesen.	Donosi ga Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske. Očekuje se donošenje u roku.
Pravilnik o aukcijama	Godinu dana (mart 2023)/nije donesen.	Donosi ga Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske. Očekuje se donošenje u roku.

Republika Srpska		
Zakon:	Zakon o obnovljivim izvorima energije ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22)	
Podzakonski akt:	Rok/Status:	Donosilac/Komentar:
Pravilnik o kupcima-proizvođačima i zajednicama obnovljive energije	Godinu dana (mart 2023)/nije donesen.	Donosi ga Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske. Očekuje se donošenje u roku.
Pravila rada operatera podsticaja	Tri mjeseca (juni 2022)/nisu donesena.	Operater podsticaja (MH "Elektroprivreda Republike Srpske" – Matično preduzeće a.d. Trebinje) Rokovi za donošenje su probijeni.
Uputstvo o radu balansne grupe obnovljivih izvora energije	Tri mjeseca (juni 2022)/nisu donesena.	Operater podsticaja (MH "Elektroprivreda Republike Srpske" – Matično preduzeće a.d. Trebinje) Rokovi za donošenje su probijeni.

Federacija BiH		
Zakon:	Nacrt Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije	
Podzakonski akt:	Rok/Status:	Komentar:
Uredba o kvotama	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesena.	Donosi je Vlada. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Uredba o podsticanju proizvodnje električne energije iz OIEiEK i određivanju naknada za podsticanje	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesena.	Donosi je Vlada. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Uredba o vrstama, sadržaju i kvaliteti biogoriva u gorivima za motorna vozila	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesena.	Donosi je Vlada. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Pravilnik o efikasnoj kogeneraciji	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesena.	Donosi ga federalni ministar za energetiku. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Pravilnik o zajednicama obnovljive energije	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesena.	Donosi ga federalni ministar za energetiku. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.

Federacija BiH		
Zakon:	Nacrt Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije	
Podzakonski akt:	Rok/Status:	Komentar:
Metodologija za izračunavanje udjela OIE u ukupnoj potrošnji energije u Federaciji BiH	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesena.	Donosi je federalni ministar za energetiku. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Registar zajednica obnovljive energije	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesen.	Donosi ga federalni ministar za energetiku. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Pravilnik o metodologiji utvrđivanja maksimalnih vrijednosti garantovanih otkupnih cijena, zamjenske tržišne cijene i graničnih vrijednosti fiksnih premija	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesen.	Donosi ga Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Pravilnik o proizvodnji električne energije za vlastite potrebe	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesen.	Donosi ga Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Pravilnik o obaveznom udjelu i preuzimanju električne energije proizvedene iz OIE	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesen.	Donosi ga Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Pravilnik o metodologiji utvrđivanja porijekla električne energije, izračuna i objave strukture preostale električne energije u Federaciji BiH	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesen.	Donosi ga Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Pravilnik o sticanju statusa kvalifikovanog proizvođača	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesen.	Donosi ga Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.

Federacija BiH		
Zakon:	Nacrt Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije	
Podzakonski akt:	Rok/Status:	Komentar:
Pravilnik o aukcijama	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesen.	Donosi ga Operator OIEiEK. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Pravilnik o garancijama porijekla	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesen.	Donosi ga Operator OIEiEK. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Statut Operatora za OIEiEK	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesen.	Donosi ga Operator OIEiEK. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Uputstvo za rad Balansne grupe OIE	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije doneseno.	Donosi ga Operator OIEiEK. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Uputstvo o vođenju i ažuriranju registra projekata	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije doneseno.	Donosi ga Operator OIEiEK. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Standardni model ugovora o uređenju međusobnih odnosa sa snabdjevačima	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nije donesen.	Donosi ga Operator OIEiEK. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.
Standardni modeli ugovora i predugovora	Šest mjeseci (od dana stupanja na snagu zakona)/nisu doneseni.	Donosi ga Operator OIEiEK. Zakon je usvojen samo u nacrtu, očekuje se njegovo usvajanje u prijedlogu do kraja tekuće ili početkom 2023.

Brčko Distrikt BiH		
Zakon:	Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22)	
Podzakonski akt:	Rok/Status:	Komentar:
Program o korištenju OIE	Šest mjeseci (januar 2023)/nije donesen.	Donosi ga Vlada. Očekuje se donošenje u roku.
Pravilnik o podsticanju proizvodnje iz OIE	Šest mjeseci (januar 2023)/nije donesen.	Donosi ga Vlada. Očekuje se donošenje u roku.

Brčko Distrikt BiH		
Zakon:	Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 22/22)	
Podzakonski akt:	Rok/Status:	Komentar:
Pravilnik o metodologiji za utvrđivanje garantovane otkupne cijene i premije za mala postrojenja	Šest mjeseci (januar 2023)/nije donesen.	Donosi ga Vlada. Očekuje se donošenje u roku.
Pravilnik o aukcijama	Šest mjeseci (januar 2023)/nije donesen.	Donosi ga Vlada. Očekuje se donošenje u roku.
Pravilnik o učešću OIE u transportu	Šest mjeseci (januar 2023)/nije donesen.	Donosi ga Vlada. Očekuje se donošenje u roku.
Pravilnik o kupcima-proizvođačima i zajednicama obnovljive energije	Šest mjeseci (januar 2023)/nije donesen.	Donosi ga Vlada. Očekuje se donošenje u roku.
Odluka o podsticanju proizvodnje električne energije iz OIE i određivanju naknade za podsticanje	Šest mjeseci (januar 2023)/nije donesen.	Donosi je Vlada. Očekuje se donošenje u roku.
Uspostavljanje SSP	Šest mjeseci (januar 2023)/nije donesen.	Vlada/gradonačelnik. Očekuje se donošenje u roku.
Uputstvo o radu balansne grupe OIE	Tri mjeseca (oktobar 2023)/nije doneseno.	Donosi ga Služba za sistem podsticaja – SSP. Očekuje se donošenje u roku.
Pravilnik o garanciji o porijeklu električne energije	Tri mjeseca (oktobar 2023)/nije doneseno.	Donosi ga nadležno odjeljenje Vlade. Očekuje se donošenje u roku.
Tehnički zahtjevi za punionice	Tri mjeseca (oktobar 2023)/nije doneseno.	Donosi ih operator distributivnog sistema. Očekuje se donošenje u roku.
Pravila rada SSP	Osam mjeseci (mart 2023)/nisu donesena.	Donosi ih nadležno odjeljenje Vlade. Očekuje se donošenje u roku.
Uputstvo o registru projekata OIE	Osam mjeseci (mart 2023)/nisu donesena.	Donosi ga SSP. Očekuje se donošenje u roku.

